

OLILION

SISUS:

Alfred Tamm: Pööripäev—pöördepäev—võit.
Ervin Uibo: Mehised mehed. Laul kodumaa loodusele.
I Paalmann: Pühajärve ilu õieti nähtuna.
Aleksis Kallits: Meelsusele täispööre!
Kaster Kaselo: Mõtteid raamatuaasta puhul.
G. N.: Meid ei huvita kondiitrisaadusec, köök, näärmed ja köht.
Vilmar Adams: Päevitamise õndsus.
Jaan Pert: Eesti vana rahvatants.
Jaan Nael: Seminari aed.
K. P.: Saksa okupatsiooniaegsest Eesti saalaposti veost.
Bernh. Linask: Üle kahe haa.
Maret Talv: Külalisõhtu.
Ühe poisi arengut.
Roda Roda: Seltskonnadaam.
Kauneid moeuudiseid.
G. Elias: Suplejad, repr.
Aleksander Kaigorodoff: Rännul, repr.
Eeda Kook: Kivilõhkuja päev.
Leo Mõtus: Taluri ärkamine. Vana moonakas.
Sal Kõiviste: Elujanune.
Ilmar Sikemäe: Noor tarm.
Lux: Musta mehe kunst.
Nathan Ash: Ühe kangelase surm.
Friido Toomus: Viimne maaling.
A: Üks elukäik.
Uusi raamatuid. Romaan, novelle, luuletusi, artikleid, reproduktioone. Piltel
Kaanel: (Kodak, Verichrome film, Kodak paber ülemaailmikul fotokunsti näitusel auhinnatud suvepilte.

HIND 35 SENTI

NR 11 JUUNI 1935

HILDE HILDEBRANDT, kinotäht

Adamsi harrastusi

Millega tegutseb luuletaja ja kirjandusloolane Vilmar Adams? Teda võiks pidada üpris universaalseks inimeseks, kui ta jonnakalt ei eitaks doominot, kaarte ja muid hasart- ja kohvikumänge. Tema harrastused käivad vaheldumisi. Aegajalt ta huvid suunduvad uuele alale, siis see valdab teda kõrvuni. Nii paelus poeeti kohe pärast ülikooli lõpetamist pikkade reisude muusa ja seevõrd põhjalikult, et ta oma karjäärile ja rahakotile kiuste elas viiel aastal enam välismaail kui kodus.

Tavaliste reisimiste kõrval aga veetleb Adamsit matkamine inimhinge mõistatusi pidi, seda enam, et selleks ei vajata ei piletit ega viisumit. Siit ta *tegelemine süvipsühholoogiaga*. (Vaadatagu lk. 347).

Juba keskkoolipõlvest Adams oli huvitatud samast alast, millest ta koolivend dr. Kirschenberg'ki — hüpnosist. Ja et see ei ole hoopis ununenud, näitab alles läinud suvel sündinud lugu.

Adams sõitis külla Viru rannikul suvitavale tuttavale vene perekonnale, kus kaks majatütart harrastasid ägedalt muusikat ja laulu. Iga õhtupoolikul poeet pidi istuma kunagi paremaid aegu näinud suvila „saalis“ vanaaegsesse koitunud plüüštoli ja — siis tuli nagu oavarrest Lenski aariaid ja prantsuse romansse näitsikutelt ja nurgas seisvast tsaariaegsest „traatkastist“. Vihmased päevad ja heliosalised õhtul hakkasid käima Adamsi nõrkadele närvidele. Ühel õhtul kui ka ümberkaudsed naabrid olid palutud kodusele kontserdile, Adams, kes muidu põhimõtteliselt ei salli musikaalseid naisi, hakkas suure hoolega saali hämaras nurgas laulupreilidega kurameerima. Suur oli kõikide imestus, kui siirdudes kontsertosale vilunud muusikaharrastajad ei saanud hakkama ainsagi palaga. Lauljatori hääl ei moduleerinud üldsegi ja klaverimängija koguni — jäi klaveri ees istudes magama! A. oli neile suggereerinud seks õhtuks, et nad ei suuda ei laulda ega mängida.

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 11 (56) 15. juuni 1935

PÖÖRIPÄEV - PÖÖRDEPÄEV - VÕIT!

Alfred Tamme kirjutus võidupüha puhul

LUNASTUS on suurim võit, elu tähtsaim toiming. On isegi suurem, kui elu ise. Lunastuseta pole surmgi lõplik, lunastuseta jääb elu ajale võlgu oma ruumi, inimene loodusele selle õhu, mida ta hingas, — kuni siis hilisem elu, pärastised põlved tasuvad võla ja täitub tühik.

Meie lunastus on ühtekuuluvusetunne, on ühtehoid. Teistelt me seda ei saa. Ei veel mitte nii-pea. Võime kahelda kõiges, — isegi selles, kuid a s me ellu saime, — kas tulime-ronisime ajaloo hämaras välja Läänemere kaldaile kuskilt Aasia-põhjast läbi Siberi tundrite, või kõndisime Taga-Kaspia kaudu otseteed Indiast, ent, — näpistagem endid, — me oleme siin! Ja siia saime tulla, siia võisime jääda ainult koos.

Meile on jäänud elu sisse kuni tänaseni ainult tänu sellele, et meis on püsinud ühtekuuluvuse rahulikku uhkust. Veel vaevu ulatuvad meieni jutud Lembitu uhkusest, — uhkusest veelgi puhtamast. Temal jätkus püsi. Aga ärgu tuldagu üheltki poolt seletama-lohutama, et vahest tarbekorral seda püsi jätkunuks hiljem ka meil kas või teiseks seitsmekssajaks aastaks. — Ei, tolles pikas öös kange kühm juba oli otsast vaidumas taigaks, — oleme ju alles inimesed. Kuni siis, — veel nii äsja, — aitas meid kord jälle saatus. Saime hetkeks ajada kühma sirgu, oli me jälle mehed, ja jaanilaupäeval Võnnu all lunastasime Lembitu Paala.

Noil päivil heitlustes mujalgi säästis meid me ühtehoiu vaist. See vaist ei kao, — kuigi hiljem, ühes heitluspinge kadumisega, ilmnes meis jälle ka juurekasvanut omavahelist orjakiusu. Oleme vabanemas sellest. — Teame-tajume nüüd, et kui olime rahulikuhkuses endi ühtekuuluvuse vaistu abil niivõrd väikese rahvusena talunud raskemaid rünnakuid teiselt, kelle üleolek meist osutus ainult arvuliseks, siis muus seda üleolekut ei olegi.

Lembitu omal ajal käinud ära Pihkvaski. Ka meie käisime sääli. Ja veel kaugemal. Läheme kord jälle. Või lähuvad meie järglased. Kuid ainult siis, kui seda nõuab meie lunastus, — kui ees ootab tühik. Sest loodus kunagi kusagil ei salli tühjust, — meil tuleb ta täita. Ka kodus, ka meis enestes.

Selleks igal jaanilaupäeval, pööripäeva tulekul, pühitseme oma võitu, — märgime, et minevik on pandiks tulevikule. Kui meile täna meenuvad meie mineviku Paalad, Pihkvad ja Võnnud, — meie pöördpäevad, meie lunastuspäevad, siis võime olla rahul rahulikus uhkuses ja ühtehoius. — Oleme siin ja jääme siia.

Mehised mehed

Pühendus Võidupüha sangareile

On mehised mehed kui raksuvad lained, mis rannalt rannale sõidavad. Raud-sõrmiga rebivad ahelad, pained, — teekonnal kõik raskused võidavad.

On mehised mehed kui äikese-pilved: neil silmi valgud ja südame tõrm. Kuid siiski täis päikesehelki neil ilmed, ning taevaõhi kerkiv neil tegudetorn.

On mehised mehed kui põhjamaa tammed: nad murduvad, aga ei painuta end! Ja kuigi kord mullaks saab latvadesammet, — neid igavest' mälestab kotkaste lend.

Ervin Uibo

TEGEV JA VASTUTAV TOIMETAJA: GEORG NAELAPEA

VÄLJAANDJA: JAKOB LOOSALU

TOIMETUS:

TALLINN, RATASKAEVU 6—2. TEL. 446-52

TOIMETAJA KÕNETUND: 9—10 h. ja 4—1/2 p. l.

TALITUS: RATASKAEVU 9, TEL. 460-48

POSTI JOOKSVA ARVE NR.: 29

ILMUB KAKS KORDA KUUS TALLINNAS

TELLIMISHIND: AASTAS 7 KROONI

6 KUU P. 4 KR., 3 KUU P. 2 KR.

KAHE KUU P. 1 KR. 35 S., KUU P. 70 S.

ÜKSIKNUMBER 35 SENTI.

Pühajärve ilu õieti nähtuna

[Foto I. Paalmann

ERVIN UIBO

Laul kodumaa loodusele

Sulle ma tahan laulda mu ültma laulu, oo loodus!
Saagu ohvriks toodud su altarile mu tänulik

[tunne:

Sinu mullast ma äratet, sinu mulda taas suitgun
[kord unne, —
nõnda su rüpes igavesti ma kodus.

Sinu tuulest ja tormist ma elule evin uut jõudu,
päikesepaistes ja pakases tunnen su käe hädä

[pättust;

sinu aegade rütmist hingele tajun suurt aitust:
õpin mõistma sest saatusvägede sõudu.

Sinu metsade-templis kuulan ma püha koraali,
merede mõllus, — sõäl kajab murdmatu noorus.

Sinu õhtute rahus mul hävineb vale ja toorus, —
õnnes su rinnalt vilkudes ruumide-saali . . .

Sinu nurmil ma künnan, külvan ning lõikusest
[tottun,
sinu nittudel niidan ja paimudel paimendan loomi;
kõikjal pää ümber kandes su lilledest punutud
[krooni, —
ning rinnas hapras su lahkusest hellitet, hoitud.

Sulle ma pühendan viimse mu laulu, oo loodus!
Suudlen ta sinu aasale lilledel-unne
täna, — veel täna! Sest teadmata: ehk juba homme —
peotäieks mullaks saan ma-ema mullases kodus.

Mag. phil. A. Kallits:

MEELSUSELE TAISPOORE!

Toimetuse tähendus: Alljärgnevale kahele kirjutusele, millistest esimene tuli Eesti Rahvuskirjanike Ühingu esimehelt, ja teine ühingu liikmelt, anname ruumi usus, et nad aitavad kaasa täispöördele eesti kirjanduselu viimase aja kiisuõhkkonnas.

1

ON loomulik, et rahvusluse loominguline ala on kirjandus. Miks ei võiks kirjanik olla tubli rahvuslane ja kirjutada teoseid, mis hõõguvad rahvuslikus meelsuses, pole sugugi selge. Miks peaks kirjanik tingimata olema internatsionalist, kosmopoliit, — ka see pole selge.

Hoopis koomiliseks kujuneb pilt, kui mõni eilne äge internatsionalist täna juba esineks suure rahvuslasena. Nii kiire — üleiline maailmavaate vahetus oleks küll väga halvaks atestatsiooniks ümberpörajale enesele, sest ega maa-

ilmavaated pole nii hõlpsasti vahetatavad kui ülikonnad ja kiireid vahetajaid tuleb kahtlustada inetus teesklemises või maailmavaate puudumises üldse.

Meie kirjanduselus küll tahetakse äkki kohe rahvuslased olla, et ette jõuda pääletulevatest rahvuslikult meelustatud noortest jõududest.

Rahvuslikke töötajaid — mõtlen siin kirjanduselu alal neid, kes on koondunud Eesti Rahvuskirjanike Ühingusse — püütakse igatpidi alla suruda. Rakendus pahatahtlikult sihilikule vastutöötamisele K. A. Hindrey, kuna A. Alle tekitab protsessi jne. Ajalehed lubavad lahkesti ruumi kirjutustele, mis on E. Rahvuskirjanike Ühingu vastu. Ka mõnedes ajakirjades kirjutatakse usinasti... vastu muidugi.

Põhjus on selge — ei saavat sisuliselt nõus olla... Ol-

dagu rahulik: vägisi kedagi ei tahetagi sundida kirjutama panna uues vaimus. Küll aga esemetakse palvega ja sooviga, et eluruumi lubatakse neile autoreile, kes teisiti tahavad kirjutada kui senised teatava suuna pooldajad. Vaimu ei saa lihtsalt kamandada. Seega on loomulik, et näit. kosmopoliiti ei ole mõtet paluda kirjutada, ütleme, lokaalpartiiotilises vaimus või ateistilt oodata usuelu pooldavaid teoseid. Isamaalane või usklik saab olla ainult see, kes vastavaid aateväärtusi ise sügavasti läbi elab ja on nende poolt haaratud. Ärgu pandagu pahaks, kui keegi näiteks suhtub usuellu kruma poolehoiuga. Või pooldab valjut korda või perekonna-elu või eraomandust jne.

2

Kui keegi autor esitab positiivseid tüüpe ja elutervet meelsust, siis hüütakse, et see on tendentslik. Kui aga sihiliku, tüütava ühekülsusega nähakse ainult elu pahelisi külgi, siis see olevat „väärtkunst“. Kas aga pole hull tendents, näidata püüda, et kõik on mäda? Kas pole sellise kirjanduse sügavamaks, peidetud sihiks „maksva“ ühiskonnakorralduse kahekordne läbinärimine? On selge, miks naturalism, mis olevas oskab näha ainult halba, ja maailmavaateline pahempoolsus on südamesõbrad. Mõlemil on ühine eesmärk. On täiesti seletatav teatava ringkonna viha nende vastu, kes soovivad loobuda naturalismist, nõuavad alatise eitamise asemel enam jaatuse, elu valguskülgede esiletõstmist. Sellega kaoks alus vihaõhutamisele stabiliseerunu ja „oleva“ vastu.

Ometi on vihast juba küllalt, ässitus tuleb lõpetada selgesti, koostöö ja ehituse vaim peab aset võtma. Ka kirjanduses. Miks peaks kirjandus olema opositsioonis inimsoo põhiväärtustega (kodu, rahvus, usk jne)!

3

Mõnede kabuhirm tendentsi ees on hirm, et vahest kirjanduses hakatakse rõhutada isamaalist meelsust. Pärast ärkamisaega on isamaa-armastuse motiivid väga nõrgalt kostnud. Ärkamisaega koguni peetakse rumalaks, ei nähta ta aatelist suurust, vaid otsitakse tolle aja kirjanike tõis tehnilisi vigu ja veakesi ja leides neid üteldakse: ärkamisaeg ei paku midagi. Hoopis vaigitakse meelsusest. Ärkamisaegne meelsus on uuesti tõusmas — see võitis Vabadussõja ja lõi rahvuslaste liikumise. Ärkamisaeg oma kirjanikega võimaldas *Noor-Eesti* liikumise, tänu ärkamisaegajate kirjanike teerajamistele on meil nüüd Tammsaare *Tõde ja õigus*. Isamaa ja eesti elu pühakspidamine peab aga jälle maad võtma ka meie kaasaegses kirjanduses suuremal määral, kui see vahepeäl ilmenud. Pidagem enesest lugu, jah, nagu muud rahvad seda teevad. Kaitskem tuliselt eestlust igal rindel, eriti ka kirjandusloomingus. Nagu ärkamisaegajal, nii nüüdki tiivustagu kirjanikke leekiv igatsus ning tahe: eesti rahva hääks! Mitte abstraktse „inimkonna“ hääks, vaid konkreetse eesti rahva hääks, — see on osa inimkonnast. Üldinimlikke „aateid ei tule viljelda õhutus ruumis, vaid rahvuse pinnal, tuleb projitseerida just siia.

4

Loomingu „vabadusest“ on huvitatud need, kes tahaksid ütelda seda, mis on vastu maksvatele põhiveenetele. Kirjanik aga, kes meelsuselt on samadel alustel, mis meie ühiskondki, et tunne sugugi, et tal vabadust puuduks. Kes aga vastased on, need tunnevad loomulikult end alla surutud olevat ja nõuavad „vabadust“, s. o. vasturääkimise õi-

gust. Kas on aga õige, kui riik oma kulul lubaks enesele vastu töötada, see on väga vaieldav „loiaalsus“ ja „salilivus“. Sama hää, nagu üksikisik vaataks rahulikult päält, kuis valmistatakse tema hukutamisele. Riik, rahvus peab oma vaenlasi karmil käel taltsutama. Neid tuleb avastada ka ilukirjanduse varjukilbi tagant. Meie ei vaja eesti rahvale kahjulikkude ideede kontrabandiste.

5

Edasi kõnelevad loomingu vabadusest need, kes ei taha tunda ka loomingu ühiskondlikku, pedagoogilist vastutust. Kunst kunsti pärast on valmis kuldsete stiilisoonekeste läbilugejatele sisulist saastat kaela kallama, sadistikus kiimarõõmus ja kõlblas ükskõiksuses. Pääasi olgu hää „stiil“. Ei, sõbrad, teosel peab olema enne kõike ka väärtuslik sisu; stiil (sõna- ja lausevigurid, tehnilised võtted) on siiski teisejärgu tähtsusega. Enne kõike hinnakem teose sisundiväärtusi. See sisund ei tohi lugeja hinge ja veendeid rüvetada, vaid peab süvendama positiivset meelsust. See on õige väärtkirjanduse sisund. Kirjanik rahva hinge kujundajana peab omama vastutustunnet ja selgust ülimal määral, muidu on ta arenematu solkija või sihilik ühiskonna-vaenlane. *Boheemlase-tüüp* peab Eestist kaduma. Asemele tulgu leegitsev prohvet, kõlbla väärtusmaailma saadik madalas maiselus! Kirjanduslooming olgu prohvetite, suurte kõlblate juhtide asi.

6

Kui kirjanik on tuline rahvuslane, üks ole täiesti loomulik, et tema isamaaline aadetepalang on tema loomingus kajastuv vähemalt taustana, kui ta pole võimeline ega huviline esitama oma teostes ideoloogilisi probleeme, mida küll tohiks oodata kõrgema filosoofilise ning sotsioloogilise haridusega autorilt. On ju teos autori hingeterviku toode. Küllalt karrikatuuridest, näidaku kirjanikud enam päris-inimesi!

Miks ei tohiks rahvuslased soovida, et leiduks kirjanikke, kes ka nendega sama meelsust omaksid ja samas vaimus kirjutaksid? Seda soovi ei tohiks keegi pahaks panna, ka kõige ägedamad rahvusluse eitajad mitte.

Kui kirjanikud rahvuslust ei tunnusta ega taha arvestada lugejatega — kelle hariduslik tase kipub suurtel sammudel ületama kirjanike oma, — toonitades vahest, et nad kirjutavad kas endile või „tulevikule“, siis jääb mõistmatuks, mis õigustab neid kaasaja rahvuslikult eestlaselt nõudma nende teoste lugemist, riigilt (kultuurkapitalist) palga saamist jne.

7

Kui rühm rahvusliku meelsusega autoreid asub aate-tööle *Eesti Rahvuskirjanike Ühingu* kaudu, siis tuleks seda üritust ju aina tervitada. See on esmakordne nähe pärast ärkamisaegset *Eesti Kirjameeste Seltsi*, et kirjanikud koonduvad rahvusliku meelsuse alusel. Nüüdisautoreist paljud on vaatanud kõõrdi hoopis mujale ja purjetanud mitte just sini-must-valge lipu all. Neid mujalesihtijaid on riik senini igati toetanud. Alles viimasel ajal on hakatud vaatama, mis püüdeid õieti toetatakse. On loomulik, et kirjanik elades rahva kulul, kirjutab tema veenete poolt, mitte vastu nende vaenlasena. Jämedalt üteldes: ei salli ükski peremees, et tema oma oma koer ta vastu haugub. Kirjanik, olles ühiskonna täisvastutav liige, ei tohi püüda hävitada seda ühiskonda, mis tedagi toidab.

Mõtteid raamatuaasta puhul

Kaks kirjanike suurrühmkonda: Eesti Kirjanikkude Liit ja Eesti Rahvuskirjanike Ühing ulatagu ühiseks rahvuslikuks-positiivseks tööks teineteisele käsi

„Me ei taha enam ei lüürilist šokolaadi ega restorani karbonaadi. Sest meid ei huvita kon-diitrisaadused, köök, näärmed ja köht. Nõuame vaimselt tugevat rahvuslikku Eestit.“

MIS hää, jäägu püsima, halb unustatagu. Halvast raamatust ärgu võetagu eeskuj. Kes autoreist kannatab sammeldusloorra all, katsugu oma nägu pesta.

Kirjanduslikul kodanikul on õigus nõuda kirjanikult võimeid ja tööd — sõnarohke lärmi asemel. Aeg kohustab: rohkem tuuma, vähem kesta. Rohkem vaimu, vähem inetut kisklemist (suurel määral kultuurkapitali sendikese ja seega positsiooni pärast). Rohkem mehhist rünnakut rahvuslike ideede läbisurumiseks, mis kasutatavad üldrahvuslikult. Mitte hurjutamist-röögatust kustki kosmopolitismi kulisside varjust rahvuslaste aadressil. Vähem kaadedust uute talentide tõusu vastu, vähem ajaleheneegrite omaõigust, juuksekarva egoismi. Rohkem eesti iseteadvust töös ja võitluses!

Mitte karta, et „trükkis esineda tahtjad“ varjutavad vana „teeneka“ kirjaniku. „Toslemid“ on nende endi ajude kodukäijad, kes neist räägivad. Aidatagu tundmatute hulgast leida andekaid ning neile teed tasandada, aga mitte eelarvamustega. neid kohelda tigidalt.

Rahvuslus ei ole valitseva kirjaniku puidunud „ainult mina“, vaid noorusel plastiline „tema ka“. Rohkem tahet üksteist mõista!

8

On tungiv tarve kinnistada eesti väärtkirjanduse mõiste. Kirjandusel on sügavad meelsuspedagoogilised ülesanded rahva hinge häälestamisel. Seepärast tuleb algupäraseks väärtkirjanduseks pidada just sellist kirjandust, mis kunstilises vormis kajastab Eesti riigi ning rahva riiklikrahvuslike aateid, maailmavaadet, eesmärke ning suundi. Teiste sõnadega: mis on meelsustatud kõlblate, isamaaliste ja rahvapedagoogiliste aadete ning ülesannete vaimus.

Väärtkirjanduse sellise sisuga märgitud mõiste alusel toimuksid kirjanduse hindamised raamatu-aasta puhul ja edaspidi.

Säädes kindlad nõuded teostele teeme kirjanduse suurteguriks rahva hinge õilistamisel ja noorsoo kasvatamisel.

Peaksid need read puutuma ka raamatu-aasta sihisäädjate silma! Eesti kirjandusloo soodustamine peab täielises kooskõlas olema meie riiki kandvate ringkondade südametunnistusega. Väärtkirjandus on see, mis ei talla rahvuse pühimaid aateid, vaid neid hardumusega esitab.

9

Mida on vaja? See on väga selge. Võtame lühidalt kokku:

Kel pole armastust, see muidugi ei süvene mõttesse. Kel on tahet, aga ometi ei süvene, see kas ei suuda üldse või on väsinud. Kuid väsinu lubagu ruumi uutele võitlejatele, kel on nooruslikku tuld ja jõudu!

Kas need pole meie raamatuaasta programm-mõtted? Kas sama ei tunnista ka need, kes võisid kuulutada raamatuaasta pühaks aastaks — 400. aasta startpunkttil?

Meie keskpõlve mitmel-mitmel kirjanikul puudub kahjuks armastuse sisemine soojus. Nad on rohkem 1905-nda aasta vaimukandjaid — kesta purustajaid! Juhan Julma ja tema poja vahekorra tundjaid.

Nad on endile austuse nõudjad, kuid austajaid ise ei tunnusta.

Kahju, et paljud meie kirjanikud on tõusnud ja tõusevad vahest veelgi ajalehtede joonte alt. Õhtul joonistab sulg kujundeid romaaniks, päeval materdab „vastast“ lehes. See „vaja materdada“ on saanud nüüd loperguseks harjumuseks. See on nende traagika.

Poisid noored, ärge tahtke saada ajakirjaniku leivale! Meie ajakirjanduses on vähe kultuuri. Ärgu saadetagu kirjanikku eemale kultuuri keskkohadest. See soetaks

Mahaarvustuse kõrval palju enam ülesehitust. Senise destruktiivse meelsuse asemele astugu konstruktiivne meelsus, pinnata internatsionalismi asemel eestilisus, ärkamis-aegse meelsuse edasikand. Eeskujulikkude, kangelaslike isikute esitamine. Lihtsemateski oludes leiduva puhta ja ülla kirjeldamine. Kõlbla vastutuse süvendus. Elu eesmärkide ja ülesannete näitamine. Pessimismi asemel optimism! Nukra asemel rõõmus. Haiglase ja ebanormaalse asemel terve ja loomulik. Armuvahekordade õilistamine, kaunis armastus. Häa jaatamine. Pidurdamatu pahelise tungelu asemel valjustiharitud õilis tahte-elu. Oma hindamine. Vabanemine võõra orjalikust kummardamisest ja eelarvamuslikust eelistamisest. Kõik, mis võõras, pole kaugeltki üllas, õilis, peen. Naturalismi asemel reaaliidealism. Boheemilise lodevuse vastu hingedekultuur.

Nimekirja võiks palju veel pikendada. Nimetatudki ülesanded näitavad, milline tõsine täispööre on teha eesti kirjandusel, et ta tõuseks väärtkirjanduseks sõna täis-mõttes ja saaks eesti rahvuslikuks kirjanduseks.

Saagu kirjanduse 400. juubeliaasta täispöörde aastaks. Ühinegem kõik selle teostamiseks. Eesti kirjandus tuleb päästa, tagasi pöörata rahvuse südame ligidale!

Aleksis Kallits

saapaninade-lähedase kultuuri. Valvatagu, et kirjanik varahommikul läheks kultuurtöele, et ta ei istuks-närbuks töötult kodus või läheks „teenekate“ eeskujude järele — ilmastilma istuma kohvikuingu. Taga aurava kohvitassi nüristub vaim kui oopiumi keldris. Antagu kirjanikule töövõimalusi.

Ärgu uimastatagu kirjanikku. Ärgu söödetagu aga teda ka rasva. Töö karastab keha ja vaimu. Töö lahutab meelt ja vähendab klatši.

Raamatuaasta paleuslik olukord õpetagu meie kirjanikke rohkem armastama rahvast kui iseendid. Armastust rohkem töö sügavuse kui „poliitika“ ja vaid vormi pisinokitsemismeetodi vastu. Kaks kirjanike suurrühmkonda: *Eesti Kirjanike Liit* ja *Eesti Rahvuskirjanike Ühing* andku teineteisele käsi. Noored võtavad käe vastu, kui vanemad neile oma käe ulatavad.

Kaster Kaselo

* * *

NOORTE päralt on tulevik. Varem või hiljem! Ja noored on kõigepäält — rahvuslikud.

„Rahvuslikult kirjanduslik Eesti!“ on sama paratamatu, nagu oli paratamatu hüüe omal ajal: saagem eurooplasteks!

Tänapäeval on vähe noor-eestlaste omaaegselt hüüdsõnast. Nüüd peame vankumatult nõudma: Loogem tõeline eesti omakultuur!

Kui oleme jõudnud välja omakultuurini, siis oleme ka kultuurrahvana kultuurrahvaste perre võetud vastu *de facto* ja *de jure*.

Me ei kultuuristu aga nii ruttu, kui kirjanikud ei säe omale suunaks rahvuslike suursihtide püstitamise ja teostamise kaudu rahvusvaheliste laureaate koha võitmise püüet. Jälgitagu, kuidas soomlased püüavad saavutada Sillanpääle Nobeli auhinda.

Raamatuaasta aidaku jõuliselt kaasa rahvusliku mõtlemisviisi võidulepääsule me algupärase kirjanduse kaudu. Saagu sellest aastast võiduaasta! Ja võidupühapäevast kahekordselt võidupäha.

Ainult suured välissündmused võivad muuta Eesti teed. Neile aga vastu astuma on võimeline jällegi vaid üksmeelselt rahvuslik noorus oma rahvuslikult meelestatud juhtidega, kel on sama värske vaim ja selge pää, nagu seda ilmutas Vabadussõjas meie tollaegne noor kindral Laidoner.

Eesti kirjanikud andku raamatuaasta puhul rahvale ja endale töötus:

Meie kaitsset ei vaja võõras meelsus ja meie ei otsi talle tunnustust kodumaalt ei halemeeliiega teisi keeli. Meie eitaha enam ka eilüürilist šokolaadiega restorani karbonaadi. Sest meid ei huvita kondiitrisaadused, köök, näärmed ja köht. Nõuame vaimselt tugevat rahvuslikku Eestit. See pärast kadu eeskätt igasugusele küürule ja küürutamisele-lõimitamisele maoli maas meile võhivõõraste ja nendetoidurotseptide ees! Nähkem ning teenigem oma taevast, oma mulda, oma koduma südart!

G. N.

TORE, EKS?

Kodaki auhinnatud foto

Vilmar Adams

Päevitamise õndsus

PRAKTISEERIVAD arstid ei väsi kinnitamast meie kõikide ebapraktilisust. Meie liialdavat päikesevannidega. Teaduslikust vaatekohast võib pooldada ainult viimeminutilise päikesevanne ja üldse olevat päevitamise kasu suuresti ülehinnatud. Mida enam aga nad pasundavad meile seda tarkust paremasse kõrva, seda kiiremini libisee see vasakust jälle välja. Meie teame paremini.

Meie põhjamaalased oleme kõik armunud päikesesse. Olgu see valgusejano, päikesejano seletatav kas bioloogiliselt või füsioloogiliselt, oleme sest tulvil ja vallutat kuni meie olemuse peenemate kehaliste, hingeliste ja vaimsete harundusteni, kapillaarideni. Pikast painajalikust talvest lunastume lühikesse, kuid kaunisse suvesse. Keha, südame ja mõistusega. Kas põhjamaalaste Kristuski oleks võinud põlvneda näiteks Stockholmist või Londonist? Ei, soojusest hõõguv juudi matkaja võis tulla meile ainult maalt, kus on päikest külluses, ja et ta vaimsele valgusele oli juure segat kaunike osa päris füüsilist päikest, siis meie sortsid põgenesid ta eest Lapi piiri taha.

Kaotage ema — ja mõistet imik pole enam olemas. Kaotage päike — ja mõistel „maa“ pole enam mõtet. Päike üksi on meie A ja Ü, tema võtab meid nii mõõdamines kaasa oma suure kohisevasse saatusse. Sellepärast igatsemegi läbi talve, ootame teda, sellepärast sõidame, matkame talle vastu, et saabuks igatõele meist peaaegu metafüüsiline hetk, mil me seisame: päike ja mina, luhal, rannikul või põllul, mõlemad alasti, päike meie ees ja meie päikese ees. Sellepärast me kõik konserveerime omis mõtteis nagu piirituses suve, et teda jätkuks läbi pika talve uue suveni.

Vilmar Adams

EESTI VANA RAHVATANTS

Omaloomingulist kultuuriavaldust ärgu eitatagu, eriti kui ei süveneta põhjalikumalt ta olemusse, allikaisse ja arengloosse

VIIMASTEL teatripäevadel puudutati ka meie rahvuslikku kunsttantsulist omaloomingut. Referendi, *Estonia* teatri lavatantsu juhataja Rahel Olbrei väljendusele — eesti rahvatantsud pole omalooming, vaid on mõisakste poolt siia toodud, — on tekkinud vastuvaidlusi ja täiendusi, millest võib järeldada, nagu puuduks küsimuses küllaldane selgus; et seda on koguni käsitletud liialt pääliskaudselt.

Meie tantsulise omaloomingu pilt pole kaugeltki seda, millisena teda sõnas ja kirjutas nähtud:

„...eestlased pole rahvatantsu alal ilmutanud erilist loomevõimet: meil pole kujunenud kindlat omapärast erimelist tantsulist karakterit, mingit omapärast liigutuspinget, mis otsekohe eraldaks meid teiste rahvaste hulgast,“ lausub veel hiljutine lavatantsija Justa Kurfeldt (*Kunst ja Kirjandus*, nr. 20. k. a.).

Nii esimesel kui ka teisel meie tegelikul tantsuainimesel nähtavasti on puudunud eeldused käsitletavat ainet kogu lauses näha. Enne-kõike tundub, et kumbki neist ei evi kuigi põhjalikku vaadet, milline on eesti praegune rahvatants, puhastatuna võõrastest lisandustest ning elementidest, milline on eestlase tantsuliste loomete minevik, ja milline suhe ning side on vanema ja praeguse rahvatantsu vahel. Ka rahva-loomingulisel alal jätkub alatine vormimuutus.

Me teame hästi, millisel meie rahva- või rahvastantsu ala on viljelatud. Armastusest asja vastu on tantse rahvas korjanud need, kel endal pole tantsulisest loomingust aimugi, veel vähem ses küsimuses kriitilist orienteerumisevõimet. *Raskatsaid* on osutunud hiljem vene *Raskazaiks*, saksa-rootsi tantse on tunnustatud uhkeldades omaks jne. On asutud massiliselt uuesti rahvas levitama vähiklikult kogutud rahvatantse, aimamata tõde, et siin oleviku rahvusvahelise seltskonnatantsu vastu säetakse pahatihti lihtselt teatud ajastu rahvusvaheline rahvatants. Isegi meie lavatantsu pedagoogid ja tantsijad, nagu nägime, ei oma siin eriti avaramat ning eritlevamat pilku selle kohta, mis võiks olla oma, mis mitte, ja on leppinud siis kõige kergema ja tasuvama valemiga: eestlase tantsulisel omaloomingul puudub algupära. Eitamise tõestus on ju ikka kergem kui jaatuse oma!

Teame, et rahvalaul, rahvaviis, muinasjutt jne. aegade kestes teeb paratamatult läbi muutusi; et uuel ajastul (mis põhjustatud olustiku, ümbruse, rahvaelus teostunud muudatusist) tekkivad ka uued ning teislaadsed rahva kunstilised avaldusnähted.

Ka rahvatantsu tee on sama. Ka tema on läbi teinud aegade muutes mitmeid faase, vaheti sattunud võõr- mõjude hukutavasse piirkonda, siis jälle sellest leidnud tee vabanemiseks.

Tants iseenesest armastab eeskätt pidulikkust ja rikkust. Teame aga, et eelviimased sajandid, mis olid raskeimad eestlase eladavõimisel, olid nii pidukehvad ja vaesed. Need ajad osutusid ka saatuslikuks eesti tantsule — ilusamad ja suurejoonelisemad rakendused unustati, asendati teistega, milles vähem individuaalset-solistlikkust. Aina valdavamaks muutus monotoonne, kindlalt

tagasihoidlikus väljendusviisis või stiilis hoitav massitants. Ja siis tuli mõisakste köögiukse kaudu rahvusvaheline seltskonnatants, härraste tants; siis saabusid koju kaudu kestnud vene sõduriteenistusest sõdur-sassid ja -jaanid, ning tulid-näitasid põrandal hüpatas, mis nad laial Venemaal ka õppinud, — kord poolakailt, kord kaukaslastelt, kord tatarlastelt j. t.

Need kaks: mõisa toa-, köögitüdruk ja koju pöördunud oma aja teeninud sõdur olid need, kes kandsid võõr- mõjutusi eesti tantsu.

Eestlase suurest tantsulustist, tantsude hoogsusest ja nende sisulisest mitmekesisusest kõnelevad üsna selgesti vanad rahvalaulud. Vähe sellest: vanades kroonikais, mida pidanud küll võõrrahvusest isikud, leidub küllaldaselt tüteldule kinnituseks.*)

Alles 18. sajandil eesti rahvatants evis kõrge taseme ning temaatiliselt võis teda liigitada mitmeti: lõbustants, kombetants, usuline tants jne.

Ainuüksi A. W. Hupeli *Topographische Nachrichten*'i **) järele saame küllalt plastilise pildi tolle aja eesti rahvatantsust.

„Nende tantsude juures lähevad paaris vana ja noor sageli poisiga poisiga, ja naine naisega; paar järgneb heurutades teisele täiesti ligidalt mööda ringi, kusjuures tuleb ette vähe segiminekut. Saksa päälvaatajaid nad võtavad meeeldi tantsima. Eestlased hoiavad kogu aeg $\frac{3}{4}$ või $\frac{3}{8}$ takti, teevad väikseid, kuidagi lohistavaid samme, ja kolmanda puhul lambivad vähe tugevamini vastu maad.“ (II köide, lk. 134).

Toodud lõikega on antud eesti rahva tantsimislaadi üldisloomustus. See on olnud siis eriliste vaheldusliikumisteta ühtlane, väikesesammuline. Ka mujalt andmeid kinnitab sama: eestlaste tants oli vaikne, eriliste hüpeteta; keerutus toimus niivõrd ühtlasel joonel, et pää pääl oleks võidud hoida kanamuna.

Juba mitmekesisemad on kombetantsud. Pulmades näiteks pruut ning peig isamehe ja peiupoisiga tõusevad selle sündmusekohaselt soolotantsijaiks.

Palamusel oli mõrjsja pulmades meesvõõga vöötatud. Alul on ta peidus, ta otsitakse üles ja siis kohe temaga tantsitakse.“ (Lk. 167).

Eestlased ei saanud pidada pulmi ilma haljaste mõõkadeta, mida peig ühes ühe või kahe tähtsama pulmakäälisega alati isegi tantsu ajal käes hoidsid, ja nii tihti kui nad uksest läbi läksid, nendega puudutasid uksepakku ja piitasid ristiviisiliselt.

Millest säärane igivana komme alguse on saanud, ei suuda nad ise näidata: mõned arvavad, et igivanast naiste rõõvimise harjumusest.“

Tanu pähe panemise kombe juures jällegi tantsiti: ... selle lõpul ta (mõrjsja J. P.) peab istuma oma vennasülle, tema nii nimetatud isa ja peiupoiss tantsi-

*) Jaan Pert: *Eesti kunsttants*, 1934.

**) A. W. Hupel: *Topographische Nachrichten aus Ehsi- und Liefland*, 1774.

vad tema ümber ülestõstetud mõõkadega, mille otsad löövad kokku...“ (***)

Viimatitoodud lõigetest näeme, et tantsu juure on tulnud ka dramaatiline ja sisuline moment ja et siin me enam ei saa kõnelda hulga-tantsust, vaid juba peenemaist tantsulisist rakendusist, kusjuures kaasa tantsivad või mängivad teatud sümboolsed esemed. Pruut on peidus, ta otsitakse üles ja võõtatud mehe vööga temaga nüüd otsekohe tantsitakse: mõrsja tantsib oma pulmatantsu.

Peig ühes ühe, või siis kahe oma tähtsaima kaaslasega tantsivad, käes lahtised mõõgad. Peigmehe pulmatants on seega mõõgaga, temaga seltsivad heroldidena kaks valitud kaaslast. Need kolmekesi kandsid võõsid (mõnel pool valget, linast nagu ordulintisiid seotuna üle õla). Mõnel pool, näiteks Tallinnamaal, kanti pulmades erilist pulmariiet, valget linast. Kõik need momendid lisavad palju eredust pulmatantsudele.

Vähe sellest. Hupel teab kõnelda ka eestlaste rituaalseist tantsudest.

Igal aastal üheksa päeva enne jüripäeva, öösi, seega aprillikuu keskel, kogub ühe väikse templi varemete ümber tuhandeid eestlasi. Varemle sünddatakse tuli, millesse heidetakse mitmesuguseid ohvreid.

„... Siin näeb sigimata naisi alasti tantsimas müüride ümber.“ (lk. 156, II köide). Kõnet on siin eestlaste usulistest kommetest Vastsemõisa Ristikirikiku nimelise kabeli varemeil. (Huvitav, Hupel peab ka neid kabelivaremeid eestlaste usu, mitte aga kristliku kabeli omiks. Teisalt ütles määritleb, et tol ajal, 18. sajandi teisel poolel, Eestimaal rahvausk ja ristiusk püsinud paralleelselt: kes rahvast kinnitanud, et on maausku, kes jälle, et on kirikuusku.)

Ilusamat näidet ühe rahva tantsukunstilisist harrastusist ja loomingu võime vaevalt soovida kui eeltoodu: alasti armastustants varakevade õõl ohvritule ümber, mis süüdatud usulise ehituse varemeile.

Ühelt poolt kõneleb kaasa siin looduse võimas ja ürgne ärkamistukse, teisalt rituaalne müstika. Sel taustal alasti tantsu ei võidud tantsida ekstaatiliselt tuntuks ja joovastava andumuslikkusega. See tants ei saanud olla monotoonne, ilmetu ega vaheldusrikkusega. Aga seda ei saanud olla ka pulmatantsud, mõõkadega-tantsud.

Kuhu on kadunud need tantsud? Mineviku varjude riiki, nagu paljugi teisi rahvaloomingu ürgseid ja uhkeid väljendusteostusi. Saatuslikuks kujuneb 19. sajand oma palvevendlusega, mis otse katkuna murrab maha kõik eesti rahva „paganlikud“ omalooded, jäävad vaid riismed varju-elama.

Samal ajal mõisasakste kõõgiukse kaudu hakkab valguma seda elavamalt rahvasse uut „valgust“ — ka uut tantsu. Sakste tantsu vähemalt tantsida oma pidustustel tohtis. Neid õpetajagi sakste hulgas oma perekonnaga tegi kaasa — need seega ei saanud olla „kuradist“, paganlustest.

Siit peaks vähemalt üks olema nüüd selge: eestluse tantsulisele omaloomingule ei tule suhtuda kaugeltki üleolevalt.

Järjekordseks kuriteoks osutub aga sedapuhku meie tantsupedagoogide ja tantsijate ebateadlikkus eesti rahva tantsulises loomingu, kes ilma pikemata kergel käel tulevad väitma, mitte ainult seda, et meil rahvastantsus algupärane loomingu puuduvat, vaid et ka meie rahvus sel alal

**) See tsitaat on pikemalt toodud *Muusikalehes* nr. 4, 1935, lk. 88.

KÜLL ON KENA KIIKUDA . . .

Kodaki auhinnatud foto

J A A N N A E L

SEMINARI AED

*Ohkab seminari üksik aed
lilletet rahu ja päikese all:
suvituimus langetand kaed,
aevastab enesest värve muistne vall.*

*Rahuline ja endasse süvenenud nurk
on see kõrvaline seminari aed:
Vene, Munga ja Müürivahe nurk,
Ünnatarn, üheteisele laotud paed.*

*Kord sõõl käst juukseid silus,
probleeme lahendades uuris
blondpää teadust puude vilus,
saladustesse tahtlikult puuris.*

*Foorisid õpilaste salgad,
kellede vahel arenes mäng.
Marssisid teaduse malevad;
ülemeelik kestis klaverimäng . . .*

olevat loomisvõimetu, ja kes siis levitavad võõrast tantsukultuuri seda suurema eduga.

Ülesandeks võtnud esimese avalikult, trükisõnas kindlaid ja kõhklematu otsusi tõmmates — ei tohiks autoreil puududa üks eeldus: aine enam-vähem ülevaatlik tundmine.

Või on see ikka veel „meie oludes“ ja „meie mõistetes“ liigne nõue!?

J. Pert

Saksa okupatsiooniaegsest Eesti salaposti veost

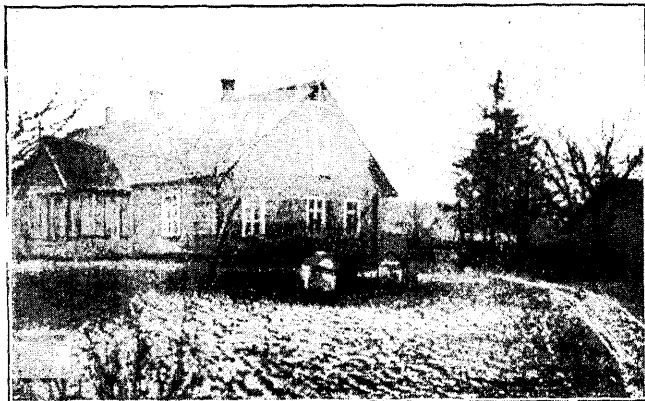
Kuidas Ajutise Valitsuse asemikud Lõuna-Eestis pidasid ühendust välisdelegatsiooniga ja talle raha kogusid

„OLIONIS“ nr. 9 puudutasime lühidalt küsimust, kuidas peeti ühendust Saksa okupatsiooni ajal Eesti välis-saatkonna liikmete ja siinsete meie tegelaste vahel. Rääkisime, kuidas toimus salaposti saatmine ka Viljandi kaudu üle Helsingi Kopenhaagenisse, kus asus meie välissaatkonna juht Jaan Tõnisson. „Kulleriks“ oli Jaan Leoke Viljandist, kes maailmasõja-päevil teenis Soomes Sveaborgi kindluses. Täiendavalt selle huvitava aja ja postiveo kohta toome siinjuures veel mõningaid lisaandmeid ja dokumente.

Nagu üteldud, oskas Jaan Leoke Saksa okupatsiooni-võimudelt nõutada loa sõitudeks Helsingi ja Viljandi vahel, mitmeks reisuks ja seda ajal, kus otse määratud raskust valmistas loa saamine ohtlikult haige inimese Viljandi-maalt Tartu kliinikussõgi toimetamiseks. Kuidas aga Leoke välismaale sõitudeks loa sai, selle kohta räägib ta ise lühidalt: „Jääb saladuseks.“

Nagu Leoke mäletab, olnud märksa kergem saada sõiduluba Helsingist Riiga — üle Tallinna, kui näiteks Viljandist Tallinna. Olles aga kord juba Viljandis ja varustatud Soome dokumentidega, pääsenud ta hõlpsasti Helsingisse tagasi. Samuti pole osanud sakslased isegi mõista, miks Tallinnast Viljandi peab sõitma just Riia-Pärnu kaudu ja mitte otse... Eriti muidugi, kui seda endastmõistetavust osati iseäranis arusaadavaks teha!

Viljandis sai J. Leoke Helsingisse kaasa kirjad-pakid oma isalt, raamatukaupluse ja kirjastusäri omanikult Hans

Jaan Tõnissoni sünnikoht — Viljandi valla „Mursi“ talu

Leokeselt, viimane jälle Jaan Tõnissoni vennalt Mats Tõnissonilt, Viljandi valla „Mursi“ talu peremehelt. Viimasega pidasid omakord ühendust Eesti Ajutise Valitsuse asemikud Lõuna-Eestis. Neid oli Tartu- ja Viljandimaal mitugi meest: K. Parts (praegu Riigi-kohtu esimees), V. Neggo (gümnaasiumi direktor Tartus), J. Kristelstein (notar Tallinnas), mitmed kõrgemad sõjaväelased j. t. J. Kristelstein oli paos Põltsamaal, kust vajaliste ülesannete täitmiseks tegi välja-sõite ja tihtigi Viljandisse ilmus. See oli küllaltki häda-ohtlik, sest Viljandis olid okupatsiooni-võimud iseäranis karmid saksa mehed.

Märkimisväärne on veel see, et Viljandis koguti välissaatkonna kulu- lude katteks tublisti raha. Kas J. Leokese poolt edasitoimetatud kir- jad ka raha sisaldasid, seda ta ei tea, kuid mäletab, et neist olnud mõned üsnagi kopsakad. Muidugi oli suur julgus sarnase „kahtlase kaubaga“ teekonnale minna, sest sakslased pidasid valjut kontrolli. Ja võib arvata selle tulemust, kui J. Leokese juures oleks avastatud sa- lajane post! Ent õnnelikult ta sõidud siiski lõppesid. Omaaegset hädaohtlikku tegevust meenutavad käputäis igasuguseid sõidulubasid ja tunnistusi ning J. Tõnissoni kiri, mille ta Kopenhaagenist saatnud J. Leokesele Helsingi.

Lõpuks olgu tähendatud, et Hel- singis korraldasid J. Leokese too- dud posti sihtkohale toimetamist kolonel A. Simon ja Th. Käär- rik (praegu riigitrükkikoja juhataja), kes sääl vene sõjaväes teenisid.

K. P.

Kopenhaagenis, 18. märts 1918

Wäge saatetud br. Leoke!

Vaan et sine elates, kui kirj-
misi, jümal Wiljandi kirja lated,
jüla 50 jümal rüa jüla. Helle
säl ta e auur käre!

Et ta, kas ja kuuarbare Wiljand
sõidete, aht jümo jütkuureks
causa sine käre oin jümo
wäre kirja oin väine det
Tõnissoni jümo. Ettaaakare
jäst oled käre käre M.
Tõnissoni kirja jüla käre käre
säl, säl jümo väine lümo
sine rüa jüla käre.

Wäge käre käre jüla ter-
wäre!

Sõidust terwi, tere

Jaan Tõnisson

(Järg)

„Millest?“ küsis see tasa.

„Mida tähendas too jutt Frielest?“

„Ma ei tea, mis papa sulle rääkis.“

„Sa ei tea,“ venitas Marton sarkastilise muigega. „Ja ise olevat sa ju soovinud seda.“

„Palun väljendu selgemini. Mida olen ma soovinud?“ — näis Flora Mollergi hoogu sattuvat.

„Kallis Flora,“ sõnus Marton endise pilkava tooniga hääles, „ära püüagi mind enam ninapidi vedada. Jatkub senisest. Näen üliselgesti, et su vanemate pingutused on kannud vilja. Nad on lõpuks saanud sinust liitlase enesele; enam pole teil lahkavamisi minu suhtes. Varem ma ei uskunud seda. Ma ei uskunud seda, et see läheb nii kergesti ja edukalt. Nüüd aga ei saa enam kõige paremgi tahtmise juures kahelda... Flora, kuis oled muutunud. Mul on raske sind ära tunda.“

Ta rääkis aegamisi, kuid valjusti. Sageli peatuti ja vahiti järele sellele silmahakkavalt ebatavalisele paarile. — Viletsais, kulunud rõivais mees, ja ta kõrval elegantne, moepäraselt rõivastatud noor daam. Seda ei nähta igapäev.

Nad jõudsid ühte kõrvalisse tänavasse, kus vähem liiklejaid. Tänav kitsenes järsku ainult jalgteeks ja viis pikkamisi tõustes Linnaparki.

„Võlgned mulle vastuse,“ lausus Marton, süüdates paberossi.

„Kuid millise küsimuse pääle?“ küsis Flora Moller. Ta tundis end kuidagi süüdlasena, oli millegi pärast piinlik. Ja see sundis teesklima.

„Oled oma jah-sõna Frielele andnud?“

„Midagi pole ma andnud. Ma ei vastuta selle eest, mis papa sulle rääkis,“ vastas ta rutates.

„Miks saatsid mulle kirja?“

„Papa käskis teha seda.“

„Nii,“ venitas Marton. „Mulle ütles ta, et kõik on sündinud sinu soovil. Sina vajasid selget lõppu meie romanile, et alata uut — Frielega. Kas pole nii?“

„Ei, ma pole avaldanud papale mingit soovi. Ei sinu ega Friele suhtes. See kõik on ainult tema enese liigagarus.“

Harri Marton märkas, et Flora peab enese ülesandeks näidata end siiski süütuna ja veeretada kõik isa arvele. Ometi võis tüdruku sõnade tagant lugeda mõndagi, mis laskis kõigel paista hoopis teises valguses.

„Ah nii — liigagarus,“ osatas Marton irooniliselt. „Järelikult on ta siis asjade loomulikust käigust pisut ette rutanud. Saan aru. Teades ette, kuhu meie sõprus lõpuks peab jõudma, püüdis ta nüüd ainult kiirendada sündmuste käiku. Väga armas. Nüüd oled mulle ütelnud vist rohkem, kui seda soovisid. Aga see on asjale ainult kasuks.“

„Aga Harri, ära ole küünik. Väiklane on nii igast süütust sõnast kinni hakata,“ lausus Flora lepitaval toonil.

„Jah, muidugi, kallim. Väiklane on süütute sõnade maski taga näha mittedüütuid sepitsusi. Eks ole?“ Ta süütas enesele uue paberossi ja küsis siis järsku karmilt:

„Kui sageli käib Friele teil?“

„Kui sageli? Ta ei käi meil üldse sageli. Mõnesti tuleb niisama juttu ajama,“ vastas Flora.

„Niisama juttu ajama,“ osatas Marton jälle varjamata irooniaga ja tõmbas paberossist paar sügavat sõõmu. „Ene-

sestki mõista — ega teisiti, kui juttu ajades, saagi teata- vaks võtta Friele hakkamine oma isa ärikaaslaseks ja kind- laks määrata teie pulmapäev.“

„Harri, ma palun — mitte ironiseerida. Räägin sulle meeleldi kõik, mis puutub minusse ja mis ma tean. Et ma papa juttude eest ei vastuta, seda ütlesin juba. Nagu tean, vana Frielega puutub kokku papa äriasjus vist kaunis sa- geli. Meil pole aga ta käinud juba ligi aasta. Poeg on küll mõned korrad käinud, kuid sedagi ikkagi mõningate asjaõienduste pärast. Mina pole temaga palju rääkinud, ainult paar korda kohvikus ja viimati töösturite-klubi ballil. On ainult niisama tühja-tähja lobisetud... Kui ta aga püüab minu ümber tiirelda ja hellitab mõningaid loo- tusi, siis pole ometi mina selle eest vastutav...“

„Kuna ta viimati käis teil?“ küsis Marton vahele.

„Üleeile õhtul.“

„Ja teil polnud siis midagi säärast kõneall?“

„Ei midagi erilist. Kui ta tuli, harjutasin ma klaveril. Ta ütles paar tähtsusetut sõnakest ja läks papa kabinetti. Mida ta sääli õiendas, seda ma ei tea, ja kuna ta ära läks, seda ka ei näinud. Läksin varsti pääle ta tulekut välja.“

„Ja isaga pole sul pääle seda ka mingit jutuajamist olnud?“ usutles Marton.

„Ei midagi. Ah siiski, meenub nüüd, eile lõunalaus vedas ta jutu sinule. Sa tead ju isegi, milline on tema arvamine sinust ja su tööst. Selle kallal ta siis jälle tar- gutas tükk aega. Ei jätnud mindki nõökamata...“

„Muidugi minu pärast?“ aimas Marton.

„Mitte just otseselt sinu pärast, kuid sinnapoole siiski. Ja siis ütles ta nagu poolnaljatades — jõuludeks paneme su mehele. Olevat aeg hakata mul oma ülesandeid täitma.“

„Oma ülesandeid täitma! Pttii! Kurat,“ sülitas Marton, suutmata oma viha taltsutada. „See prints on siis too logard aferist Friele?“

„Teda ta vist mõtles, nii mulle näis,“ vastas Flora rahulikult.

Harri Marton kordas mitmesti omaette „tore“ ja suitsetas pabeross paberossi järele. Ta mõtted näisid tegelevat palju laialdasemas mastaabis, kui haaras enese alla nende praegune jutlemine.

„Ons ta siis nii logard ja aferist, see Friele?“ küsis Flora pääle mõneaeget vaikimist, suutmata seejuures varjata, et see Martoni väljendus pidi teda kuidagi puudutanud olema.

„Minule pole see saladus,“ vastas Marton jäigalt ja tõstis palitukrae üles.

Mõlemaile märgatamatult olid nad teinud suure tiiru Linnapargi põliste puude all. Kuigi ei hakanud veel külmetuma, oli tuul jahe ja läbitungiv.

„Pöördume tagasi. Sa lubasid varsti kodu olla,“ ütles Marton. Flora Moller ei vastanud sõnagi.

Ja kogu tagasitee sammusid nad teineteise kõrval täielises sõnatuses. Alles Flora kodu läheduses pahvatas Marton:

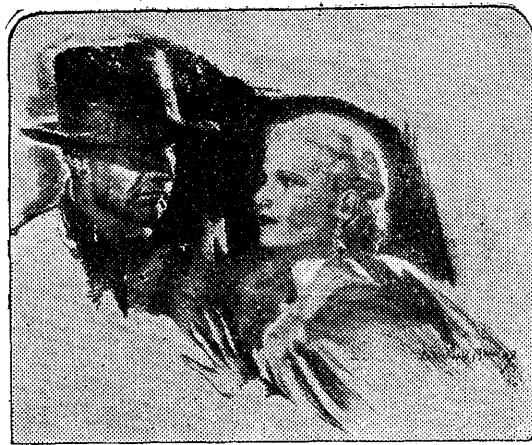
„Mis teab su isa mu *Pajumetsa idüllist*? Luges ta seda?“

„Jah, ta sirvis seda mõnest kohast, kui see minu käes oli lugeda. Muidugi ei saanud ta säält palju aru. Juba esimene sõna päälkirjast ütles talle kõik kogu käsikirja kohta. Pajumets — kes on seda näinud? See olevat ju hulumeeelus. Minu seletused kirjanduslikest troopidest ja muust sarnasest ei andnud mingit tagajärge. Ta on ju nii konservatiivne ja oma arusaamistes kinni; teda on võimata midagi uskuma panna, kui ta seda lihtsalt ei taha... Ütles ta sulle midagi su tööde kohta?“

„Jah. Soovis südamest, et mu pajumets hakkaks ka kord mühama ja kandma rasket vilja — muidugi pangatšekkide või vähemalt alkäemaksudegi näol.“ Ja pisut pateetiliselt lisas ta juure: „Aga ma kardan, et kui mu pajumetsa viljad kord valmivad, siis saavad nad olema suured ja rasked. Ja nad võivad ka tema pähe langeda.“

Rahulik rannik

„Kas ütles ta tõesti nii — pangatšekkidest ja alkäemaksudest?“ tegi Flora imestunud silmad.

„Mitte palju teisiti. Aga nii ta mõtles küll.“ Martoni nägu tõmbus valjuks, pilk läbitungivaks ja hää muutus lõikavaks, kui ta jätkas:

„Kuid, kallid Flora, ega sinugi soov ei ole palju teistem. Ei ole. Nüüd tean ma sedagi. Tänu tänasele õhtule.“

„Aga Harri!“ hüüatas Flora Moller etteheitvalt ja jäi seisma. Nad olid jõudnud ta majaukse ette.

Marton võttis ta kinnastatud käe ja vahtis sõnalausematult talle tükk aega otse silmisse. Ta suunurgad tukkusid erutusest.

„Ela hästi, Flora!“ lausus ta siis järsku, pöördus ümber ja hakkas kiiresti minema.

Umbes kolmekümne sammu kauguselt vaatas ta üle öla tagasi. Florat polnud enam. Kuid just sel silmapilgul avanes maja number 35 uks ja tänavale astus — Georg Moller.

Marton peatus tahtmatult ja ta käed tõmbusid jälle rusikasse. — Neetud rahakaan!

3. Leid tänavalt

TIHE udu lasus üle magava linna. Püha-Peetri kiriku tornikell oli juba lõõnud pool kaks. Südalinna poolt kuuldus ajuti üksikuid autotuututusi või voorimehe hobuse kabjaplaginat. Muidu oli kõik vaikne ja elutu.

Väikejärve ja Garaazi tänavate nurgal valvepostil olev kordnik kõndis pikkamisi edasi-tagasi. Tal oli igav. Polnud midagi ajaviiteks pilguga jälgida. Ja õhus olev rohke niiskus tegi kuidagi uniseks, roidunuks. Siis tabas ta kõrv kustki kostvaid jooksusamme.

Sammud lähenesid. Ta vaatas terasemalt uttu ja nägigi lähenevat mehekogu. See jooksis jalgu lohistades kordniku sihis. Jõudes viimase juure tervitas ta käe tõstmisega mütsi ääre ja hüüdis erutatult:

„Tulge, kordnik! Sää! Ühe maja ees lebab keegi maas,“ ta osutas käega piki Väikejärve tänavat.

„Pää on verine. Võibolla on tapetud. Ma praegu leidsin ta.“

Kordnikul polnud raske märgata, et vanamees on purjus. Ta võis olla umbes viiekümne-aastane või üle selle. Kulunud rõivaste järgi otsustades — tööline. Vilkad silmad ta habetunud näos ja ülev meeleolu lasksid oletada, et sel mehel pole võimatu teha ka pisikest võllanaja.

„Kas oli kuski kaklus?“ küsis kordnik.

„Ma ei tea midagi muud, kui et leidsin ta säält maast, verisena. Ta on rasvane mees. Ma püüdsin üles aidata ja küsisin — kas olete kukkunud. Ta ei kõssanud sõnagi; ei liigutanudki,“ seletas vanamees, kepseldes kordniku kõrval, kui nad hakkasid minema sündmuskohale.

Mõneminutilise käigu järele jõudsid nad kohale. Kuid enne neid oli maaslamaja juure saabunud juba paar üliõpilast.

„Verd on siin ropult,“ lausus üks neist kordnikule.

„Mina leidsin ta juba enne teid, noorhärrad,“ — ruttas vanamees seletama üliõpilastele, kui kartes kaotada oma leiuõigust. „Mina kutsusingi härra kordniku siia.“

Kordnik valgustas maaslamajat taskulaternaga, ja nüüd võis selgesti näha, et oli keskealine tüsedapoolne mees. Ta rõivastus näis härrasmehe omama, kuna jalas olid tal hallitriibulised püksid ja lakkkingad, seljas mustast kalevist kevadpalitu. Ta lamas ühel küljel, teine käsi ette välja sirutatud, paari sammu kaugusel majauksest, päraga ukse suunas. Kuklaluu näis tal olevat kohutavalt purustatud ja suur verelomp ümbritses kogu pääd. Ka oli verd lookleva ussina voolanud risti üle jalgtee tänava-rentslisse.

„Siin tundub tugevasti kriminaalset lõhna. Asi on tõsine. Mul pole siin palju teha,“ sõnus kordnik nagu omaette.

Üks üliõpilastest tuigerdas eemale ja hakkas majaseina äänes innukalt oma südant kergendama. Nähtavasti jälkustäratav vaatepilt andis lisatõuget sellele, mis juba teatavalt põhjusil isegi keerles ning otsis väljapääsu. Teine neist näis olevat vastupidavam, ta rapsis hoolega tikke ja valgustas ümbrust. Selle tegevuse tagajärjena leidis ta teiselt poolt treppi majaukse kõrvalt musta plüüskaabu ja eemalt sõiduteelt metallikäepidemega jalutuskepi.

„Ärge puutuge midagi. Kõik peab jääma oma kohale nii, nagu on,“ tegi kordnik korralduse.

„Tuleb helistada kriminaalpolitseisse?“ tähendas agar üliõpilane.

„Jah, kindlasti.“

„Lähim telefon on vist apteegis Garaazi tänava nurgal?“

„Vist küll.“

Kordnik valgustas majanumbrit.

Üliõpilased läksid, toetades teineteist käe-alt ja lubades helistada leiust politseisse. Kordnik ja vanamees jäid laiba juure.

„Väikejärve tänav number 35.“

Udu näis ikka tihenevat. Majakatuste veertelt langes üksikuid tilku ja vihmaveetorud hakkasid tasa põrisema.

Kehvas rõivastuses vanamehikesel oli külm. Ta vehkis kätega ja peksis neid kokku, nagu teeved voorimehed talvel. Küsis siis paberossi kordnikult, kuid see vastas lühidalt, et ei ole.

Kümne minuti pärast jõudis ootajate rõõmuks kohale politseiauto, kust väljus vanem kriminalist Bertingson ühes kahe abilisega.

„Roim või õnnetusjuhtum?“ küsis ta tervitavalt kordnikult.

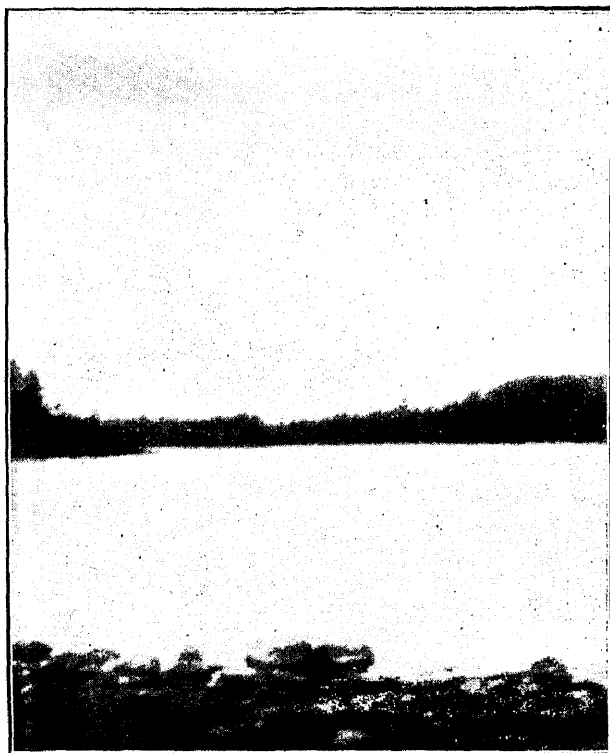
„Näib, et tapmine.“

„On kõik algseisus?“

„Just nii. Ka kaabu ja jalutuskepp — sääl,“ — osutas kordnik eemale sõiduteele.

„Kes avastas leiu?“

„Mina, härra kriminaalpolitsei ülem, mina leidsin sel-

Pülme järv Arulas

Fot. G.

Uue hümni kavandeid

(Autor jätub anonüümseks)

Kosu ja kasva eestlaste maa!

Sa meile auks.

Liitugem vendadeks kõik,

et üksmeel me keskelt ei kaoks!

Suur Jumal sind kaitsku,

töovilja ja rahu me rahvas maitsku.

Töotagem, isamaa pojad,

et võimsa kõe ja verega

su eest ka — oma eluga

me ikka valmis võitlema,

mu kallis kodumaa!

le surnu,“ trügis nüüd vanamees ruttu esile, olles vahepeäl väsinult istunud majatrepil.

„Kust te teate, et ta surnud on?“ tähendas üks kriminalistidest.

„Oo, härrad, uskuge mind, see ei liiguta enam oma oimu,“ seletas vanamees üliasjatundlikult. Ja ta hakkas eiavalalt žestikuleerides jälle jutustama kõike algusest päälle.

Bertingson taipas kohe, et ta pole küllalt kaine.

„Hää küll. Selle üle räägime hiljem pikemalt.“

Mitmest lambist juhitud langesid valgusejoad laibale.

„Doktor Hamsterile ei ole siin jäetud midagi,“ tähendas assistent Laving, vaadeldes haava laiba pääs.

„Puhas töö.“

Samal hetkel jõudis kohale ka politseiarst dr. Hamster ja asus laipa vaatlema.

„Härra doktor, palun, palju aega võiks sellest möödunud olla?“ küsis Bertingson.

„Mitte üle poole tunni. Äärmiselt — pool tundi,“ vastas arst, olles proovinud laiba kangestust ja soojust.

„Nii-nii.“ Bertingson vaatas kella. Oli ilma viie minutita kaks. Tapmine pidi järjekulult toimuma umbes poole kahe ajal.

„Kuid, härra doktor, mis te arvate, millist relva on kasutatud?“

„Kahtlemata mitte laskeriista. Midagi täpsemat on siiski praegu võimata ütelda, haav ei ole puhas. Kuid see on pidanud olema väga raske löögiriist või siis jälle tugevajoolise isiku töö.“

„Nii-nii,“ ümises Bertingson, vaadeldes lähemalt laiba rõivaid.

Noorem assistent Dornen säadis fotoaparaadi korda ja algas pildistamine. Magneesiavalguses tehti ülesvõtteid laibast ja selle lähemast ümbrusest. Bertingson toimetas ülevaatust, teised skitseerisid ja tegid märkmeid leiu kohta. Kogu ümbrus otsiti kirbupüüdmise hoolega läbi, kuid midagi tähelepanuväärivat ei leitud. Amult trepiastme juures maas vedeles pooleni põlenud jäme sigarijupp. Ja see pani eemalseisva vanamehe keelt limpsama ja sajatama — pagana pihta, ta oli sellele magusale suutäiele nii lähedal olnud ja ometi mitte märganud seda.

Kõige suuremat tähelepanu pälvis aga mõni meeter eemal lebanud kaabu. Selle purustatud tagakülj rääkis selget keelt, millise hirmsa löögiriista ja hiiglalajuga oli hoop langenud ohvri pähe. Sellest löögist oli laiba jalgade kohal majasein umbes ühe ruutmeetri ulatuses kaetud verepritsmetega. Verepiisku leidus tagapool tänavakividelgi. Tõenäoliselt pidi neid olema langenud ka lööja rõivastele.

Must poleeritud kepp hõbekäepidemega, mis vedeles veidi eemal sõiduteel, kuulus nähtavasti ka tapetule.

Bertingson tunnistas välise ülevaatuse lõpetatuks. Kordnik ruttas tellima kohale veomeest, et toimetada laip kohtu-arstiteaduslikku instituuti lahkamisele.

Riisumise tundemärke väliselt polnud näha.

Bertingson pistis nüüd käe maaslamaja palitutasku ja tõi säält esile puhta taskuräti ning paar õmnibusepiletit. Taskurätt ei kandnud mingit nimetähte ega märki. Kõik leitud asjad märkis assistent Dornen protokollile ja andis need edasi kolmanda ametniku kätte. Seejärele nõõbiti lahti palituhõlmad ja võeti põuetaskust paks taskunapp. Kohe avamisel paistis selle vahelt pakk paber-rahased. Lähemal vaatlemisel selgus Bertingsonile, et on tegemist dollaritega. Mapis leidus rohkesti ka muid pabereid ja dokumente, kuid need näisid praegusel momendil kriminalisti vähe — või mitte sugugi — huvitavat, sest ta soris edasi, kuni leidis, mida vajas: isikutunnistuse.

Kõikide huvi tõusis nüüd märgatavalt, kuna oli selgumas, kellega on tegemist tapetu isikus.

„Moller, Georg, Vilhelmi poeg,“ luges Bertingson veerides. Sirvis siis paar lehte edasi ja jätkas: „Elukoht: Väikejärve 35.“

„Oma koduukse ees!“ hüüatas assistent Dornen ja viistas üllatusest. Ta hakkas nüüd maja esikülge tähelepanelikumalt silmitsema. Majas oli kõik vaikne ja aknad pimedad. Siis katsus ta majaust, see oli lukustatud.

Bertingson närvitsevate sõrmedega soris edasi isikutunnistust.

„Abielus,“ luges ta siis. „Nii-nii, siit tuleb siis alata,“ pomises ta omaette ja tõstis nüüd ka silmad maja fassaadile.

Laiba rõivataskutest leiti veel nahk-portsigar, kulduur ketiga, tuljemasin, kimp võtmeid ja üks suurem võti üksikult, veel üks taskurätt nimetähtedega AM, täitesulepää,

taskumärknik, mõningaid vanu kinopileteid ja muud kribu-krabu.

Kui laip oli dr. Hamsteri näpunäidete kohaselt asetatud vankrile äraviimiseks, arvas vanamees olevat kasuliku juhtida veel kord kriminalistide tähelepanu sellele, et tema oli esimene, kes avastas roima.

„Jah, täiesti õige,“ vastas talle Bertingson. „Selle eest tuleb ka teil tulla politseisse meiega ühes.“

See pani vanamehe kokkuma.

„Kuidas, härrad... politseisse? Egas mina midagi... jumala-eest...“

„Hää küll, hää küll; säääl räägite meile ainult pikemalt, mida teate sellest asjast, ja siis võite minna,“ rahustati vanameest, kes hakkas juba kahtlustavalt ja pahaaimavalt piiluma ühe otsast teise otsa.

Mõned hilised möödaminejad olid jäänud peatuma sündmuskoha juure. Siin-säääl avati aknaid ja unised kohkunud näod hüüdsid teistele sumbutatud häälel: „Keegi on tapetud.“ — Kes? Seda ei teatud. Politseiametnikud rääkisid omavahel niivõrd tasa ja katkendlikult, et nende sõnu ei võidud tabada ega neid mõista.

Dr. Hamster ja kordnik sõitsid laibaga lahkamiskambri juure, kolmas kriminalist roimakohalt saadud asitõenduste ja vanamehega aga politseisse. Bertingson tegi lahkujaile viimised korraldused ja hakkas korduvalt vajutama ukse kõrval olevale kellanupule, kuna ta esijoones ühes assistent Dorneniga tahtis üle kuulata roima ohvriks langetatud omakseid.

„Kui valgeneb, umbes kella viie ajal, tuleb koht veel kord põhjaliku uurimise alla võtta,“ tähendas Bertingson kaaslasele, kui trepilt juba kostusid ust avama tuleva teenija sammud.

4. Skandaalne sünnipäeva-öö

RONIDES mööda treppi üles oma tuppa teisele korrale märkas Harri Marton, et ta vaarub jalul. Joodud alkohol ei olnud siiski jäänud mõjutuks ja sundis teda nüüd väsinult naeratama. Vahepeäl oli ta juba kaldunud arvamisele, et täna ei suudagi end purju juua.

Pimedas koridoris käsikaudu möödudes oma naabertoa uksest, mille tagant kostus kellegi mehe kõkutavat naeru, peatus ta hetkeks ja pomises:

„Kuradi päralt, kõik on täna jaburaks läinud.“

Marton teadis selles toas elavat juba ligi pool aastat kellegi noore tütarlapse. Liida Vendel — võis lugeda lihtselt nimekaardilt uksele. Ametilt vist juukselokkija, järeldas Marton teda sageli külastavaist daamidest ja mõningaist juhuslikult koridoris kuulnud sõnadest. Kunagi aga polnud kuulnud Harri Marton preili Vendeli toast meesterahvaste hääli, ja seetõttu oli ta hakanud pidama teda tähelepanuväärivaks tütarlapseks. Kuid vaatamata kõigele polnud tal veel kordagi juhust olnud oma naabrinnaga keskustella.

Ja nüüd, just täna, sel nii saatuslikult närusel päeval, pidi ta siitki saama ebameeldiva üllatuse. — Kuid lõppeks, mõttes ta, urgitsedes võtmeaga oma ukse kallal, mis puutub see temasse, kui keegi võihivõoras tütarlaps taganeb oma seniseist põhimõttest. On täna hävinud ju hülgaslikumaidki põhimõtteid.

Sisenedes oma tuppa mingipärast ta ei süüdanud tule, jäi vaid mõtteisveaibunult seisma keset tuba.

Seisnud nii liikumatult minutit viis läbis teda järsk värin, kui miski eriti vastiku asja meenudes. Ta nagu ärkas ja vaatas kiiresti enese ümber pimedas toas. Siis heitis märja paljutanäru ahju kõrvale toolile ja vajus väsi-

nult istuma voodiveerele. Ta nägi keset lauda midagi valendamas ja teadis, et see on alustatud följeton, mille peab hommikul viima Päevakaja toimetusse.

— Ah, põrgu kõik! heitis siis ohtes käega. — Pole enam tarvis midagi...

Ta kiskus märjad saapad jalast, viskas need kaares üle toa ahjusuu ette ja sirutus asemele. Rõivastes, nii nagu oli.

Lebades käed ristamisi pää all, jalad ülal voodiotsal, märkas ta, et keha väriseb. — Palavik, mõtles ta ja vaatas veekaravini poole. Ei viitsinud aga tõusta ja minna selleni.

Ta kuulis läbi õhukese laudseina kõrvaltoast tüdruku heledaid naerupahvatusi. Siis tooli libistamist põrandal ja jälle lõbusat naeruduetti.

Harri Martonile olid vastikud need hääled. Ta kattis kätega kõrvad ning püüdis unuda. Ei tahtnud midagi enam mõelda ega kuulda.

Kuid uni oli tast täna mõõdetamatus kauguses ja mõtted ründasid üha hoogsamini. Ta pöördus külili, tõmbus kagarasse ja mattis pää padja alla, kuid kõik oli asjatu vaev.

Kümmekond minutit hiljem lebas ta jälle selili, vahtis püüdes silmi pimedusse ja pomises poolhäälel:

„Nüüd on siis saabunud see, mis pidi tulema... Jah... Pidi minema nii; oli ette aimata... Ainuke võimalus; ainuke...“

Järsku kärisesid ta mõtted kui mõõgalöögist tabatud ja ta krapsas voodis istuli. Kuskilt oli kuulnud naisekarjatus, kõrvusse löikav kiljatus. Tuttav hääl, nagu Flora oma. Marton kuulatas pingutatult. — Või oli see ainult meeltepete?

Sel hetkel kordus jälle karjatus. Selle katkendlik vaibumine tunnistas aga, et hääl sai miskil kombel lämmatatud. Samas kajas ka äge trummeldus seinale.

Marton kargas voodilt kui vedru ja ühe hüppega oli koridoris. Silmapilguks peatus ta kuulatades preili Vendeli ukse taga. Toas oli kõik vaikne. Ainult ta enese südame-
löögid haamerdasid kõrvus.

Meeletu jõuga viskus nüüd Marton vastu ust. See põl-
nud aga lukustatud ning paiskus lahti säärase hooga, et Marton sõna tõsisel mõttel lendas keset tuba. Vaevu suutis ta hoiduda kukkumast kaetud lauale. Esimese pilguga ei näinud ta eredalt valgustatud toas kedagi. Siis silmas diivanil seina ääres, millel parajasti tise ümmarik vestiväl mees ajas enese istukile. Ta punetuvast näost vahtis kaks üllatusest totrat silma säärase pilguga, millist Marton oli seni näinud ainult aastastel lastel. Samal hetkel märkas ta ka diivanil lebavat tütarlast, kes tõstis käed näole ja puhkes kuuldavalt nutma.

Totra pilguga vanahärra kogus end siiski kiiremini kui Marton. Ta tõusis püsti ja nüüd ta lapselik üllatusilme muutus imekähku mahedaks sõbralikuks naeratuseks. Astunud sammu Martoni suunas sirutas ta käe ja lausus:

„Tere õhtust! Tere tulemast meie seltskonda. Olete vist ka preili tuttav, eks ole?“ Kõiki ta sõnu saatsid külalisvastuvõtlik naeratus ja galantsed kummardused.

Marton, jättis ta tervituseks sirutatud käe talle panemata. Osutades diivanile küsis aga karmilt:

„Miks preili nutab? Kui lubate küsida?...“

„Ta, ta, teate, on pisut närviline; jah, just närviline. Teate isegi ju, klaasikese veini joonud ja nii. Tütarlaste tujud, igapäevane asi, eks ole?“

Ta tõmbas käe, mida ei olnud vastu võetud, tagasi,

ja sellest nähtavasti mitte põrmugi haavunud, pakkus nüüd Martonile lahkesti istet laua juure.

Marton vahtis talle tükk aega sõnalausumatult näkku. Kaks korda oli ta täna juba jätnud talle ulatatud käe vastu võtmata. Ja teist korda nägi ta ta enese ees mehe nägu säärase silmadega, mis sundisid teda põlgusest hambaid kiristama. Üks — tardunud näolihastega mongool ja teine — argusest veiderdaja narr.

Talle tundus, et on küllalt sellest etendusest, ja osutades päraniolevale uksele, lausus sunnitud rahulikkusega:

„Ehk olete nii lahke.“

„Mis?“ kadus libe naeratus korraka vanahärra näolt. „Mis olen ma teinud? Ja kes olete siis teie? Võin nüüd küsida mina, eks ole?“

Marton vaatas toas ringi. Mehe kuub asetses tooliotsal, palitu ja kaabu rippusid ukse kõrval varnas. Ja vanahärra teiskordsest üllatusest totrate pilkude all korjas ta need rõivad enesele sülle, läks ukse juure ja viskas need piki koridori ruumi teise otsa. Siis tuli tagasi, võttis mehel vestirinnast kinni ja hakkas teda tagandama ukse sihis.

Olles tagandatud juba koridorile, pääsesid alles vanahärral keelepaelad lahti. Vihast kriiskava häälega kukkus ta pudrutavalt seletama häbematusel, skandaalist, politseist ja vehkis seejuures oma lühikeste kätega kui meeletu, tahtes kuskilt kinni haarata. Kuid Marton surus teda ikka edasi, piki koridori, kuni trepiukseni. Siis lükkas vahutava vanahärra trepile, kuhu ulatas talle kätte ta rõivad. Seejärele lausudes veel õrritava lahkusega „hädad ööd“, tõmbas ukse ta nina ees kinni.

Preili Vendel, kes meeste rüselust sõnalausumatult suuri silmi päält vahtinud, Martoni tuppatumisel oli istuli tõusnud ja kohendas end.

Harri Martoni meeletu oli see mõneminutilise vahejuhtumine mõjunud parandavalt. Uus skandaal oli kõik varemolnud konfliktid tõrjunud kuhugi kaugusse, kust need enam-vähemalt praegu ei pääsenud ta hinge rõhuma.

„Tere, preili Vendel!“ — tervitas ta alles nüüd ja naerdes lisas juure: „Olime teil alles viisakad kavalerid!“

Tütarlaps naeratas ka ja püüdis varjata oma põlvest kuni labajalani harunenud sukka. Kui aga nägi, et Marton on seda juba märganud, ütles:

„Viisakad kavalerid küll. Näete, mis ta tegi.“

(Järgneb.)

KÜLALISÕHTU

VÄIKE proua Mai säädis lilli vaasi. Ta asetas oma vesilaineis pääkese pisut viltu, läks ukse juure ja vaatas säält. Siis tõstis vaasi teisele lauale. Lühikese vaatluse järele asetas sinna aga teised lilled, nelgid. — „Nii on kenam, kannikesed sobivad enam söögilauale.“ — Ovaal- sel, poleeritud imitatsioon-punasestpuust laual lebas kaunis köites ingliskeelne raamat. Möödunud nädalal oli sääil prantsuskeelne, samuti toredas köites. Proua Mai laenas raamatuid, aga mitte linna- või muust avalikust kogust, ei, need ei sobinud tema kaunisse kodusse, olid välimuselt liiga lihtsed ja tiitellehel ilutses biblioteegi pitsat, — kohe näha, et laenatud raamat. Mai tõi raamatuid ühe tuttava erakogust. Lugemiseks tal jätkus küll väga vähe aega, ja need ilusad raamatud polnud eeskätt toodud selleks, nende otstarb oli vaid kodu kaunistada, sellele kultuuri hõngu anda. Üldse, see oli ilus ja moodne kodu.

Täna proua Mai oli olnud väga töökas. Hommikul ta tingis ja ostis turul, siis ärides, pärast puhastas oma niigi korrashoitud korteri hiilgavaks, — täna oli tal külalisõhtu. Neid ta pidas küll üsna harva, — ainult siis, kui see oli tingimata tarvilik, sest väikse proua käsutuses oli võrdlemisi vähe raha. Aga kuna ta ise palju viibis seltskonnas, ta oli moraalselt kohustatud vahete-vahel enda poole kutsuma tähtsamaid tuttavaid. Täna külaliste seas pidi olema ka härra minister, ja see tegi õhtu tähtsamaks. Aga et proua Mai kuulus seltskonda, „eliiti“, siis oli üsna loomulik, et ta õhtulauas istus ka üks minister. Ta oli selle õhtu eest eriti hoolitsenud, oli ju see tal seotud mõningate lootustega. Ta arvas, et see kuidagi kaudselt aitab kaasa ta suurema soovi täitumisele, nimelt, et ta mees, see keskmine ametnik, ometi kord tõuseks teenistusastmes. Saaks vähegi lahedamaisse oludesse...

Jah, need olud! Proua Mai pidi ohkama, mõeldes tänaõhtu ostudele. Niisuguses seltskonnas pidi ju kõik olema esmajärguline, ei võinud külalistele pakkuda lihtselt saia ja vorsti tee juure. Ja ta oligi ostnud valitud palu. Aga kõike üsna napilt, nii et ta, vaene perenaine, peab õhtulauas endale vaid natuke ettetõstma, samuti oma armsale mehele ja emale. Oli küll veel lootust, et kõik kutsutud vast ei ilmu, ometi pidi olema säästlik. Oli värske kalamari kui läikiv pärlite kuhi, aga proua ei raatsinud sellest võtta ainustki tera. Roosa lõhe nagu oleks naeratanud ja ütelnud: „Hammusta mind, olen maitsev,“ aga perenaine pidi hoidma kõik külalistele. Enne kui Mai asus lauda lõplikult korraldama, ta läks kööki ja sõi paar võileiba, et ei tuleks kiusatust.

Helises uksekell. Aeg oli liiga varane külaliste saabumiseks. Tulija osutus koguni ootamata külaliseks, Leili Kibuks, Maie kooliõeks. Maatüdrukuna ta oli käinud koolis, selleks ta jäi päälle kooligi. Ei saanud temast linnas kohaotsijat ega karjääritegijat. Kõneles aina oma väiksest isatalust ja selle korrastamisest. Nende koolipäevil nad olid Maiega südamesõbrad, nüüd oli muidugi palju muutunud, aga see rõõmus valgepää küllastas teda siiski igal linnasõidul. Täna tal oli aga kaasas veel võõras noormees, nähtavasti samuti maalt. Ah, jah, Leili oli midagi kirjutanud oma kihlusest...

„Minu poiss Ants,“ tutvustas ta koduselt. Ja, jah, nüüd meenus ju Maiele kõik sest kirjast: tubli noorperemees, põllutöökoolist, väike koht — jah, noh, — see kõik ei huvitanud Maie palju. Oleks tal väike mõis, siis teine asi, võiks ehk suvel nende juures mõne päeva suvitada, aga vaevalt raatsib ta kauneid suvipäevi raisata üksikus maanurgas — talukeses...

Perenaine palus külalised istuma, päriti üksteise käekäiku, kõneldi tühja-tühja. Siis selgus, et külalistel oli kavatsus sõbidagi Maie juures. Leili ei uskunud oma sõbrataril vähimatki olevat selle vastu.

„Ah, külalisi ootad!“ ütles lõbus Leili, „tore, näen minagi kord mõnd su tuttavat, kellest räägid sageli.“ Ta naeratas ja Mai nägi ta valgeid hambaid, samas torkasid talle millegi pärast silma noormehe tugevad lõualuud, ja ta pidi tahtmatult mõtlema oma väiksele kalkunile, mis ta mehe hoolel oli valmimas köögis praeks. „See talur sööb üksi pool kalkunit kinni,“ mõtles ta Antsust. Ja oli seda kõike vaja! Maalaste riietuskki polnud suurem asi. Tõsi, Antsul ei kerkinud küll krae kõigi nõõpide ja nallidega tagant üles, aga kas ta kahvliit mitte laua alla ei pilla või teisiti härra ministrile halvast küljest silma ei torika, oli Maie meelest suur küsimus. Poiss aga naeratas oma helesiniste silmadega perenaisele nii lõbusalt, nagu aimaks ta selle mõtteid. — Aga nad olid ju äsja kihlunud, sellised naeratavad tervele maailmale. Ometi lohutas see ilus naeratus Maie vähe, sest sellest ei saada sõõnuks. Või pidi ta neile seletama, et tal on toitu parajasti normeeritud külaliste arvule, et kui nad tahavad istuda külalislauas, siis peavad sööma vaid silmakirjaks? Millegi pärast kujutles Mai, et see tugev, ja ta pidi tunnustama, küllaltki meeldiv maapoiss naeraks sellisele jutule, nii et seinad väriseksid.

Nüüd nad olid puhanud jalgu, neil oli veel vähe öien-damist linnas. Muide, nad olid tellinud endile ka kihla-kaardid. Aga kella seitsmeks nad lootvat jõuda tagasi...

Kui Mai oli sulgenud nende järel ukse, oli ta juba otsustanud: ta ei ava meile ust enam täna õhtul.

Kella seitsme paiku ta pani mehe akna juure valvama.

Sääl nad juba tulidki, Antsul mingi komps kaenlas, mõlemad naerusui ja -silmi, nagu polekski maailmas muud kui nemad ja õnn.

Trrr! Trrr! Paus. Ja jälle pikemalt: trrrr! See oli uksekell. Mai tahtmatult oli läinud esikusse. Sääl ta seisis, ja süda põksus veidi. Teispool ust oli Leili, tema kauaaegne sõbratar, oma peigmehega...

Mai ei avanud meile. Ta ei võinud ju nende pärast rikkuda kogu oma õhtut, mille pärast olnud nii palju muret ja seotud lootusi. Ja ta oli liiga uhke seks, et tunnistada neile kahele oma kehvast, mis oli varjatud siidsärgi, kalli palitukrae, lillede ja kalkuniprae lõhna taha.

Mai teadis, et Leilil polnud teist ööbimiskohta linnas, ja see tegi hetkeks ta südame valusaks. Aga samas ta lohutas end: mingi nad ometi hotelli! Ta teadis, et maainimesed on harilikult kokkuhoidlikud. Aga mis nad siis tulevadki linna, siin peab inimesel olema igal sammul raha! Kuidas tema, Mai, peab igapäev heitlema sentidega, ja keegi ei halasta temale. — Ta ei avanudki ust. Nad ei helistanud enam, Mai vaatas ka aknast neile järgi: juba nad läksid, preili Leili Kibu ja härra Ants... — ei teagi ta nime. Mingi...

Aga Mai teadis, et nad tulevad veel tagasi. Nii oligi. Veerand tunni pärast nad helistasid jälle. Kui siis ka ust ei avatud, vaatasid nad küsivalt üksteisele: neid meelega ei lastud sisse? „Ah, mis sa tühja!“ lõi Ants laialt käega, „lähme minu venna juure, sääl ruumi on, ja tead, et pole väljaviskamist ega mingit vigurdamist karta.“ Selle käigu Antsu venna juure nad olid kavatsenud teha küll järgmisel päeval, aga nüüd siis piditi minema täna.

Proua Maie külalised olid peaaegu kõik saabunud. Puudusid veel vaid mõned, nende seas ka härra minister Altpere. Teda ootasid kõik, nii pererahvas kui külalised. Ministriga õhtulauas istumine oli mitmele siiski ootamisväärne asi, ja pääle selle oli härra Altpere lõbus ja vaimukas vestleja. Aga nüüd ta ei tulnud ega tulnud.

Siis helises telefon. Rääkis minister.

„Vabandage, armas proua,“ seletas, „aga osutub, et kuidagi ei saa täna teie lahkete kutset kasutada. Mulle saabub vend maalt külla, haruldane külaline ja —“

Proua Mai hammustas pahaselt huult: tema õhtu nael oli löödud kõveraks. Ja kõik ta mured ja ettevalmistused! Naeruväärne. Pettumus oli üldine. Ja et Maie tuju sel nurjunud külalisõhtul ei tõusnudki rahuldavale tasemele, ses oli süüdi ministri „teine kord!“ See oli vilets lohutus Maiele.

Kahe päeva pärast Mai sai kihlakaardi:

Leili Kibu

Ants Altpere

Lugenud seda Maiele valgus veri põskedesse: Leili peigmees oli — ministri vend, keda ta polnud sisse lasknud...

Rahunenud ta hakkas kombineerima oma kooliõele eriti südamlikku õnnesoovi.

Maret Talv

**„Ema ülls hälli heinamaale“ —
tänapäeva arengjäreldes**

Tapa loomaarsti dr. med. vet. Hugo Ruubel'i poeg Henno
4 nädalasena, 4 kuisena, 3,4-aast. ja 1 aasta, 1 kuisena

Seltskonnadaam

Lahtine sõlm kuulub lilledega kaunistatud
laia õlgkübara juure

NAD istusid einetamas — härra ministeriaalsekretär von Tarnotzi, ta maine ja mõlemad poisid. Oli esimene ähmane sügishommik. Kirjakandja viskas kirjad kasti ja helistas. Proua Tarnotzi ruttas välja. Naastes avas ta juuksenõelaga punakollase ümbriku; punastas kui mooniõis ja kahvatas otse sellejärele.

„Mis on siis lahti?“ küsis Tarnotzi ja vahtis kartlikult, ebamugavalt.

Proua pilgutas talle ja laste suunas.

„Hiljem, armas Albert,“ ütles ta tasa.

Sääl seisatas härra von Tarnotzi veri südames. Poisid tõusid, võtsid ranitsad selga ja väljusid.

Tarnotzi libises kulunud, värvitusse palitusse: põgenemiskatse.

„Ei, ei,“ hüüdis proua von Tarnotzi ja haaras teda varukast. „Sa jääd — mul on sulle midagi ütelda.“

„On hilja — pean büroosse ruttama...“

„Mõttetus. On pool üheksa. Kus nõunik alati tuleb kell kümme alles, riigisekretär kell üksteist ja kus minister üldse ei tule? Sääl pead sina, nimelt sina, jooksmas kohale juba kell pool üheksa? Nojah, muidu läheks isamaa hukka... Sellest tulebki ametnike viletsus: härrad ametnikud

tunnevad end tindikaladena; ei aimugi perekonnameelest. Kui üks neist Jumala ettevaatamatuse tõttu ei saaks naist, kes evib arusaamise elu ja seltskonna nõudeist — naist, nagu seda olen, Jumal tänatud, mina, — siis peaksid sellise mehe lapsed lihtsalt nälg surema või minema tänavapühkijaks.“

Juba seisid nad uuesti söögitoas. Härra, von Tarnotzi vajus diivanile. Proua hoidis vapikaunistusega kirja ta nina all. Tema Ekstsellentsilt, ministriproualt.

„Armsaim proua von Tarnotzi! Juba aastaid ei puudu Teie üheltki korralduselt, mille tulud peavad kergendama kannatava inimsoo saatust. Olen teid näinud tugevana kõigil häätegevajil pidudel, ohvreid paludes ja ohvreid tuues. — Sõjaks vajatakse sõdureid. Need read, parim proua von Tarnotzi, tahavad teid paluda uuele südamepärasele tööle...“

Härra Tarnotzi silmad libisesid kiiremini üle Tema Ekstsellentsi järsu *sacrécoeur* -kirja ja otsisid välja vaid üksikuid sõnu:

„...lähenev talv... soojad kleidikesed... neljapäeva õhtupoolikul... komitee loomiseks... iga daam 500 krooni liikmemaksuks... Kas tohin Teid lugeda meie hulka kuuluvaks?“

„Seda sa siis said oma igavesest ringiajamisest,“ ohkas härra von Tarnotzi.

„Jah, seda ma sain,“ vastas naine triumfeerides — nagu keegi, kes pärast tuhandet vaeva näeb oma ees heledana eesmärki. „Lõppeks olen ma otseses vahekorras Tema Ekstsellentsiga.“

„Igal näitemüügil pidid sa olema...“

„Meil on kohustusi vaese, abivajava inimsoo vastu. Tuleb midagi teha, et lepitada hüljatuid ja kehvikuid. Sääl on lubatud iga vahend. Ja kas ei tunnusta ministriproua, kui agar olen nimelt mina?“

„Seda enam pahandab ta, kui sa seekord osa ei võta.“

„Osa ei võta? Võimatu.“

„Osa võtta? Veelgi võimatum. Kust mõtled sa siis võtta need 500 krooni, mu armas Hermine?“

„Need tulevad hankida. Need viissada krooni kannavad kasvikuud — meie lapsedki veel saavad neid maitsta.“

„See ei lähe. Minul raha ei ole, armas Hermine, sellisteks asjadeks.“

„Sellisteks asjadeks! Kuidas sa seda rõhutad! Need on tähtsamad asjad elus. Aastaid olen mina töötanud, et mind märgataks, et suhteid sõlmida, selleks, et edasi jõuaksime. Ma loon sõpruse ministriprouaga — ta kutsub meid oma õhtutele. Äkki puudub tarokimängust neljas — sina aidad välja. Varsti on vaja asendada riigisekretäri — iseenesest tuleb inimestele nimi Tarnotzi suhu — kes tookord tarokipartiil oli nii kena. — Kui ma ringi jooksen, ennast väsitän, siis hoolitsen ma sellega oma perekonna eest. Või arvad sa, see teeb mulle lõbu — võõraid lapsi riidesse panna? Jõulupuid haiglates süüdata, kus mulle ometi iga haige on vastik ja jälk?“

Härra von Tarnotzi oli lasknud kõhna kaela longu, nagu seisaks ta duši all, mis teda nüüd kastis, — sädeles ja teravalt.

„Vabanda, kell on üheksa, ma pean...“

„Mida pean,“ küsis proua Hermine tungivalt, „mida pean ekstsellentsile kirjutama?“

VALGETRIIBULINE TUMESININE SUVEKLEIT

„Mis sa tahad, armas Hermine. Oled ju nii tark. Palu vabandust...“

„Albert!“ hüüdis Hermine vannutades. „Mõtlesime meie laste tulevikule!“

„Jajah,“ kostis mees trepikoja kindlast varjust. „Just seepärast. Kas peavad meie poisid talvel alasti ringi jooksuma?“

Hävitatuna jäi proua Tarnotzi maha. Ta tundis oma meest. Raha asjus — sääl muutub väike, tagaetud ministriaalsekretär sangariks; ta talub kõik piinad, aga ta ei anna järele. Ta viskab siis pää kuklasse — aadamaõun kargleb üles-alla nagu orav kotis — nagu läheb rohelisteks — ja tal on pilk — kui jomakal kaamlil.

Võimetuse pisarad voolasid üle proua Hermine näo. Ta võttis ministriproua kirja ja nuusutas seda. Peen lõhn meelitas ta sõõrmeid.

White Rose, arvas ta, pudel viissada krooni. Tja, sellistel daamidil on elu kerge. Kui nad koorekese viskavad vaeste leivakotti, on see siis mõni teene? Aga tema ise — kui ta viskab viissada krooni — siis peab see kaaluma terve tsentneri. Kust, kust? — Proua Hermine surus rusikad vastu laupa ja mõtiskles.

Võimatu — ministriprouale ära ütelda; ja sild purustada, mille ta vaevaga oli ehitanud laenatud rauast ja kingitud puudest. On olemas, on olemas äärmisel korral veel üks tee — läbi vee; vesi on jääkülmal, jõepõhi täis teravaid, haavavaid kive. Tee viib õe Luise kaudu.

Lühike vihmamantel mustast läikivast taftist, huvitavate, omapäraste kinnastega, millised päält — heegeldatud lõngast, alt aga pestavast (šamss-) nahast (Schiaparelli, Pariis).

Ameeriklannade tänavusuvist päakadet

Sel on rasva küllalt, sel Luisel. Loobus kõigist edevusist ja abiellus plekisevaga, kes laseb ennast söimata vabrikandiks. See istub raha sees, täissõnnuna ja paksuna, mõnitab ikka ja jälle ülema kolmekümnetuhande viletsust; ja kannatab kadedust, kui ta loeb Hermine von Tarnotzi nime ajalehes — „kohalviibinute“ hulgas.

Hommikul, lõunal, õhtul uuendas proua von Tarnotzi rünnakut, kaks päeva. Kindlus, härra von Tarnotzi, pani vastu. Ta lükkas pää tagasi, aadamaõun kargles üles-alla nagu orav kotis — härra von Tarnotzi ei alistunud. Ja kauemini ei saanud viivitada Tema Ekstsellentsi kirja vastamisega.

„Kõik tulgu sinu pääle!“ hüüdis proua von Tarnotzfi suure liigutusega. „Olin valmis oma südameverd ohverdama oma laste eest — aga, nagu ütleb härra ülemprokurör: Rumaluse vastu võitlevad asjata isegi jumalad.“

Ja proua von Tarnotzi kukkus nuuksuma. „Minu armas Hermine,“ ütles lõppeks Tarnotzi, „annan sulle 24. novembril sinu armsal sünnipäeval, tuhat krooni, nagu ma seda olen lubanud. Viissada krooni poistele — talvepalitu, saabaste ja mütside jaoks. Viissada krooni kingituseks. Selle eest pead sa omale ostma nugiseboa, mille pärast sa alati oled kadetsenud oma õde Luiset.“

Kalgilt ja külmalt lisas ta — meeleheite julgusega: „Enam ei ole. Ja lõpp sellega.“

Nii jäi Herminele ainult üks, teravate kividega sillutatud tee. Kõhklemata valis ta selle. Ta tõmbas selga vana lilla kostüümi ja sõitis õe juure. Väikeste sammudega kulges ta üle vabrikuõue, kuna teda ümbritses plekikõla.

Hirmsasti kostis talle järele mürisev kaja. Luisel, mõtles proua von Tarnotzi, peavad olema närvid kui kõied.

„Jumaluke — seda au!“ hüüdis Luise pilkav hääle verandalt. „Mis ma näen? Ministeriaalsekretäri proua.“

„Tere, armas Luise! Tahtsin kord jälle näha, mis sa teed. Kuidas läheb?“

Ta kaelustas õde ja suudles teda vasemale ja paremale. „Mugavat õhtupoolikut tahtsin veeta.“

„Ja siis tulid sa minu juure?“ küsis Luise, kes näis alati haavuvat.

„Muidugi. Kas tead, ära tüütab kogu see seltskondlik veiderdus. Kui õdus on sinul siin verandal!“ ütles proua von Tarnotzi ja ta silmalaud tuksusid närvlkult. Ta pää sumises viilimisest, vasardamisest ja saagimisest.

Proua Luise valas kohvitassi ääretasa ja kooris kogu paksu naha koorelt, et seda siis kuhjata õe tassi. Värsket võid käskis ta tuua, saia, viinamarju ja pähkleid. Ta kostitas alati rikkalikult. — eriti Tarnotzsid. Neid eriti.

Herminele ei tahtnud miski maitseda. Ta püüdis vestelda, ja ometi oli tal nende inimeste hajameelne ilme, kes kõnelevad ringi, ümber suure, varem omandatud mõtte. Ta poetas saia. Tekkis paus, mida vahetasid elevuse muretud puhangud. Proua Luise kuulas rõõmsatujuuliselt päält, pea-aegu pinevil. Ja laskis teisel rabeleda. Ta teadis ju väga hästi: Hermine vajab midagi.

„See või,“ hüüdis proua Tarnotzi, „oivaline. Ja mesi — tööline pärnaõis!“

„Ära liialda! Lihtne pruukost — nagu ikka käsitöölise majas.“

„Vabrikandi majas. Sinu mees...“

„Selleks oled sina teda ülendanud — oma seltskonna pärast. Tal on vaid käsitööpatent.“

„On ju täitsa ükskõikne. Sa ei tea isegi, kui tore on sinu elu. Muresid ei ole, kõike muud külluses. Mina seevastu...?“

Proua von Tarnotzi vaatas üles — tahtlikult ja ilmekalt. Ta tahtis, et teda küsitaks.

„Sa kaebad alati,“ arvas Luise.

„Mul on selleks ka põhjust.“

Proua von Tarnotzi säädis ennast paremini istuma. Sest lähenes sukeldushetk.

„On nii palju kohustusi, inimesed peavad meid jõukaks...“

Sellele „klaaskübarale“ lisab kontrastse efekti must läikepael

SUPLEJAD
G. ELIASE
maalingu järel

„Sinu süü. Miks uhkeldad nii?“
„Minu mehe seisukoht...“
„Lollus! Iga inimene teab, et riigiametnik on vaene rotike. — Võta ometi võisaia!“
„Iga inimene teab... Seda ütled sina. Tuleb hoida välimust.“

Proua von Tarnotzi hüppas äkki külma vette ja lühen-
das sellega oma õe lõbu. „Tahtsin sinult nõu küsida,
Luise. Seltskondlikus küsimuses. Loe kirja, mille mulle
saatis Tema Ekstsellents, ministriproua...“

„Jessuke, kuidas sa kedagi hirmutad! Ministriproua!“
„Mis pean ma vastama Tema Ekstsellentsile?“

Luise asetas kirja oma ette ja pani enda rasvased
valged käed risti.

„Noh, vasta avameelselt: Mul pole viitsada krooni
selleks, et riietada vaeseid lapsi... või...“ — pilge
tõi välja oma vahedaima terase — „kirjuta, et sul pole
aega ilusaks kavatsuseks, häbenevate vaeste lapsi riie-
tada, nende vanemate seisukohale vastavate rõivastega...
See on ometi ekstsellentsi kavatsus?“

„Ei lähe, armas Luise!“ hüüdis proua von Tarnotzi ja
vaevles piinades. „Sa pead mind aitama. Sa pead seda
lihtselt. Laena mulle viissada krooni. Annan nad sulle
tagasi. Ositi. Viiskümmend krooni kuus.“

Proua Luise lõi käega. — „Pole mõtetki. Käsitöoline
teenib raha ränga vaevaga.“

Viis korda püüdis proua von Tarnotzi oma õe südant
rännata. Siis pani ta mängu oma viimase reservi: ta lubas
õele oma sünnipäevakingi. Nii tõesti kui Jumal teda
aitab: niipea kui Tarnotzi talle raha peole laob, toob
ta selle õele.

„Nii, nii. Nugiseboat soovid siis? Nagu minul ta on?
Ja ohverdad oma suurima soovi sellele kommetile?“

Proua Luise jäi vait ja vahtis oma ette. Midagi pidi
tal kui plekisepanaisel olema rohkem kui ministeriaal-
sekretäri proual: vähimalt nugiseboa.

Ta avas kasseti ja ulatas õele kümme rahatähte.

„Pole vaja tänada. Mina tänan, kui sa raha tagasi
tood... Luba, pakin sulle veel selle koogi kaasa —
poiste jaoks.“

Vabriku ees asetseb sügav kraav. Rāpane, rohisamb-
lane vesi häiseb selles kraavis. Peagu oleks proua von
Tarnotzi koogipaki sinna visanud. Siis aga mõtles ta
ümber.

Järgmisel päeval oli ta Tema Ekstsellentsi juures.
Naeratades ulatas ta viissada krooni briljantehteis sära-
vaise kätte. Luise luges lehest artiklit, milles laialt
tunnustati häätegevuskomitee daamide tööd. „Kosviibijate“
hulgas figureeris ka: „proua ministeriaalnounik Hermine
von Tarnotzi“. — Rumal loba! Ja selle eest loobub ta
saarmaboast!

— — — Talve ajal, see oli Luise pulmapäeval, tuli
proua von Tarnotzi.

„Suudle tädikätt!“ manitses ta nooremat poissi. —
Poistel olid seljas uued palitud, nad kandsid madruse-
mütse, kindaid, laitmatuid saapaid ja sukki.

Proua Tarnotzi õlgadel aga asetses suur, lai, rikas
karusnahk. „Ma ei taha sulle vaid õnne soovida, Luise
— tulen sind ühtlasi tänama.“ — Hermine pani Luise ette
viis uut sajakroonist rahatähte. „Kas Albert lõppeks
siiski järele andis?“ küsis Luise pettunult. „Nagu näen,
said sa nugise siiski!“

Proua von Tarnotzi vaatas oma poiste poole. Kõik
kolm naersid — mamma ja poisid.

„Mu mees,“ ütles proua von Tarnotzi, „ei annud fille-
ritki rohkem, kui ta tahtis: tuhat krooni — täitsa täpselt;
viissada poistele, viissada mulle. Sa näed, meil on kõik:
poistel riided — minul boa — ja sinul raha.“ — „Kas
nõidusid või?“

Auahnus ei annud proua von Tarnotzile rahu. „Nõi-
dusin? Ei. Kasutasin vaid antud võimalusi.“

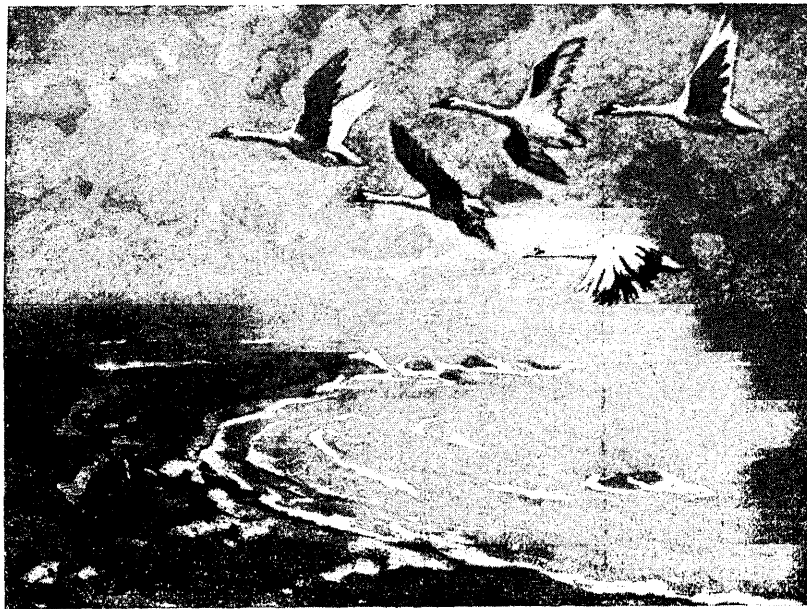
Poisid irvitasid veelgi enam.

„Kas need pole toredad ülikonnad?“ küsis Hermine.
„Noh, ministriproua korraldas pidustuse: vaeste laste
riietamise. Mina, minagi andsin selleks raha. Kui antakse
raha, siis on õigus ka vastutasule. Meie pesunaine viis
kaks poissi riietamisele — minu poisid. Ja mina — kui
komiteedaam — valisin neile isiklikult eriti hääd asjad.
Kinnitan sulle: parimad.“

„Kuule ometi,“ ütles Luise tulvil pahameelt, „nii must
võib olla vaid n. n. kõrgemalseisja. Siis oleksin juba
viissada krooni enesele jätanud.“

„Mu armas Luise, sa lihtselt ei mõista, et seisus, au-
aste ja seltskondlikud kohustused koormavad inimest.
Ja tänu minu suuremeelsusele sai Viki nüüd priikoha
Josepi-intermaadis ja Paulikesele anti stipendium.“

Roda Roda

LEO MÖTUS

TALURI ÄRKAMINE

Juba agu akent puutus,
Jahetuse tuppa tõi.
Hommlk müksas vastu ruutu,
loidus unenäo lõim.

Ehmus äkki öine vaikus:
vallund vastse päeva sööst.
Keset ringutust ja haiku
pages ahju alla õõ.

Hülgas talur sängi lihtse —
muredele jälle alg!
Sirutas siis kangend pihta,
põrandale astus jalg.

Une viimse silmist lastes
pööras akna poole pää.
Nägi: pärlendas nurm kastes, —
kevadhommik külviks hää!

ALEKSANDER KAIGORODOFF

Eeda Kook

Kivilõhkuja päev

Mees hommiktaeva ahatama lõhkus —
Öökülmast haamri all sai kuumav koit.
Siin kividesse kõik ta mure õhkus —
Töötormiks puhkes peidet meeleloit.

Kild plaksatades lendas killu järgi.
Lõi ruskeks käsivars ja võljas kael.
Päev hikki kastis lapit sinisärgi
Ja pruuniks parkis naha kolba lael.

Näe — loodeviir ju hõögub viimse jõuga.
Ju pilveoksalt kukkus päiksepirn.

Kuupiibu eha tõukas taevalõuga, —
Kuid väsimatult kerkib kivivirn.

Veel hilisööstki kostvad haamrikõlad —
Sää! leivaks kive lõövad isaõlad!

LEO MÖTUS

Vana moonakas

Ta piibusuu veel jutte iidseid rabab:
need sortsitembud, rehepapi lood.
Neis vilksatub veel perepuugi saba
ja hallitõbi, sõitev mööda sood.

Ta „herra aol“ tööd tegi klopi järgi
ja mütsi tõstma oli kärmas vaid.
Nüüd omal põllul mõttskleedes märgib,
ja raskemana tundub elu, mait!

Kõik olemine nagu oleks poolik:
jalg üks ju uues, teine vanas veel.
Lüügtargaks lapsed muutund valla koolis —
et passi jutt, ei passi enam keel!

Ta uuest' ajast siis vast tunneb maiku,
kui valus selg või pisted piha sees,
sest keegi tal ei sega unevaikest,
kui argipäeval põõnab nagu mees.

„RÄNNUL“

SAL KÕIVISTE

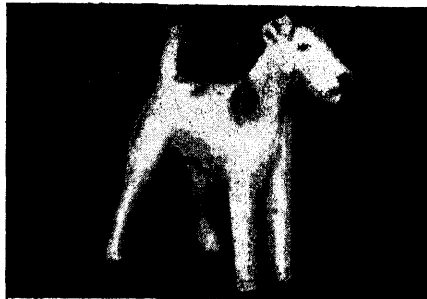
Elujanune

Nüüd alles näen, kuis armastan sind, elu,
nüüd, mil on katkend viimne siduv kett
ja maha jäi, mis kallid südamele,
nüüd, kui ei keegi toeta värsind kätt.

Kuid tean, et suurdub sellest pingutelu,
veel hoogsamalt lä'eb ülespoole rüht
ja eluind viib järjest tegudele.
On väärt vaid see, mis raskustega võidet.

Ja kuigi lõpeb lauvalt viimne leivaraas,
ei seegi kohuta, küll siiski vastu saab.
Ah, taevast kodumaa, sind tänan ma, et e l a n veel.

Las viib mind elu kivist võitlusteed!
Tean: mida raskem oled, mida karmimalt sa koht=
[led mind, —
ma seda enam, tuhatkorda enam armastan veel
[sind!

NOOR TARM

Kantud ette abiturientide-päeva aktusel Estonia kontserisaaalis 25. mail s. a.

FILOSOOFID mõtlevad suuri mõtteid ja kirjutavad neist raamatuid.

Ja sääl oli keegi inimene, kes arvas, et temagi on filosoof. Ta pää oli täis kummalisi mõtteid, need tahtis ta jäädvustada raamatusse.

Ta arvas endamisi nõnda:

„Minu õpetus on lihtne, keegi pole varem sellele tulnudki. Tavalised inimesed ei tunnegi lihtsete asjade väärtust, ainult geeniused näevad seda ja teevad selle teistelegi nähtavaks.“

Kuid tema õpetus oli selline:

...ühed inimesed on ebatargad, aga teised on targad;
...rumalad on need, — kes tahavad teha teisi õnnelikuks, ent on ise õnnetud, — kes tahavad luua teistele rõõmu, ent ise vaevlevad kurbuses, — kes tahavad anda teistele rikkust, ent jäävad ise vaaseks;

...aga targad on need, kes hoolitsevad selle eest, et nad ise oleksid rõõmsad, õnnelikud ja rikkad.

Ja filosoof mõtles nõnda:

„Ühed filosoofid on ebatargad, aga teised on targad;
...ebatargad filosoofid kirjutavad raamatuid, et kuulsaaks saada, — nad kirjutavad keerulisi raamatuid, et igavesti kuulsad olla, — aga keerulisi raamatuid uuritakse mitu põlve järjestikku, enne kui avastatakse nende mõttekääk, — ja nõnda nood ebatargad filosoofid saavad kuulsaaks alles siis, kui nende kondid kõdunevad ammugi mullas;

...kuid targad filosoofid kirjutavad lihtseid ning ladusaid raamatuid elulise ning õpetliku sisuga, ja nende raamatule jookstakse tormi, ja nende nimed on kõigil suus, ja neid endid austatakse nagu kuningaid, nende jalge ette kuhjatakse varandusi, nende rõõmustamiseks korraldatakse pidustusi, — nende edaspidine elu on paradiislik.“

Filosoof siis otsustas:

„Minagi tahan olla tark filosoof, tahan kirjutada elulise raamatu, et saaksin oma pärisosa kätte juba eluajal. Kuid raamatu tiitlikuks panen: „Elust nopitud õpetlikke nähteid sellest, kuidas mõni ebatark oma õnne pelgab.“

Ja filosoof väljus oma umbsest kambrist, et otsida inimesi, kelle rumalusest ta võiks oma raamatus kirjutada.

Ta leidiski rumalaid inimesi.

Ta vaatles neid, muigas ja mõtles:

„Küllap on neil vaesekestel vähe mõtlemist. Nad raiskavad oma aega ja pillavad oma jõudu kõigele tühjale ning tühisele. Nad töötavad tundmatuile põlvedele, aga kõige lähema, unustavad.

Kuid mina tahan neile õpetada enesearmastust, sest inimene ei pea olema ori, vaid isand.“

Ja uhkelt ning isekalt kõndis filosoof edasi, et näha ikka uusi ja uusi inimesi, kes mahuksid tema geniaalse teooria raamesse.

AGA see oli tärkaval kevadel, mil lõbusad sätendavate tiibadega liblikad heljusid puhtalt valendavate lillede kohal.

Aasal, üle mille filosoof ruttas, seisis võike sasispäine laps, seisis kõike unustanuna, jälgis päikeses sära-

NOOR TARM

Kodaki auhinnatud foto

vate liblikate lendu, ise naerdes, kogu oma noore olemusega õnnelikult naerdes.

Filosoof tahtis edasi tõtata, sest ta ei armastanud noori inimesi, veel vähem lapsi. Ta pidas neid isegi nii tähtsusetuiks, et ei olnud uurinud neist ühtki oma geniaalse teooria huvides.

Filosoof tahtis edasi minna, peatus aga ometigi. Laps ju naeris nii südamliselt, naeris ning tatsutas avakäsi lillele laskunud liblika poole. Filosoofile näis, nagu tahaks laps liblikat püüda, nagu naeraks ta selleks, et liblikat oma avatud peole meelitada.

„See on tark laps,“ arutas filosoof, „ta tahab liblikat püüda, ta naerab, et liblikat juure meelitada. Tark on laps, kes teeskleb naeru, et selle läbi kasu saada. Aga rumal on laps, kes naerab häämeele pärast, naerab igasuguse tagamõtteta.“

Siis aga tõusis liblik lillelt ja lendas kaugemale. Aga laps ei saanudki seetõttu kurvaks, vaid naeris edasi. Ta siples paljajalu värskel pehmel rohul ning naeris. Ta laskus kummuli maha, torkas nina õitsvasse lilledekobarasse ning naeris. Ja lõpuks ta jooksis naerdes ära, jooksis, pää püsti ja käed sirutatud päikese poole, nagu ootaks ta, et see kukub pallina ta käte vahele.

Laps jooksis ära, jooksis püstipäi, püstikäsi, naerdes päikesele näkku, naerdes nõnda tugevasti, et pisarad purskusid silmist ja veeresid mööda ümmaraid põski alla.

Nõnda jooksis laps eemale, lagistades pisarsilmil naeru. Kui poleks kuulnud ta naerukurinat, siis pidanuks arvama, et ta nutab.

Filosoof seisis ega mõtelnud midagi; nõnda oli hää seista, silme ees ikka veel rõõmsa lapse kärsitu kuju ning kõrvus tema vallatu naer.

(Järgneb.)

Musta mehe kunst

Valgete metsik-õudne hävitustöö mustade suurlinnas Beninis

GABUN — VEENUS

SÜODISTUSED, et kunstilised Aafrika puulõiked, on mõjutamas uut, modernistlikku „kooli“ maalingus ja skulptuuris, viimastel aegadel suunavad maailma laiemate kunstiringide tähelepanu nende iseseisva Aafrika kunstikultuuri jäänuste uurimisele ja lähemale hindamisele, mis eelmistest sajanditest veel säilinud tänapäevani.

Leitakse, esiteks, et neegrite kunst põhimiselt avaldub skulptuuris (ehkki on säilinud ja kogutud ka huvitavaid esemeid mustade tekstiilsaaduste alalt); teiseks, et vahed euroopa rasside kunstiteoste ja neegri saavutuste vahel sel alal ei lase oletada vastastike mõjutuste olemasolu varemates aegades; kolmandaks, et, vastavalt suuharudele ja regioonidele, ka neegri enese kunstiavaldused liigistuvad üsna erinevalt. Varemadel sajanditel musta mehe kunsti küündisid mõjutama ainult need kokkupuuted naabermandri — Aasia rahvastega ja egiptlastega, milliseid võib jälgida vanemas ajaloos.

Eurooplase silma aafrika kunstiesemete kogumisel huvitas eeskätt nende veidrusest kütündiv uudsus. Nende esemete artistliku väärtuse hinnangus arvamusel veelgi püsivad erinevatena, — kuigi paljud säilinud esemed ise on üsna vanad, — ärituvad kuni 10. sajandist e. Kr.

Osa, modernistlikesse vooludesse kuuluvaid hindajaid on valmis säadma neegriskulptuuri väärtuselt isegi

kõrgemale kreeka omast. Teised, mitmesuguste vaadetega kunstikriitikud, on püüdnud püstitada igalaadseid abstraktseid targutusteooriaid, mis aga kõik musta mehe kunsti jätavad selleks, mida ta on tõeliselt, — loodusinimese esteetilise vaistu väljenduseks stiliseeritud-lihtsustatud, nii rahulises ja jõulises realismis.

See omadus on ilmne kõikide nende mandriosade kunsttöodes, kus neegrite kultuuri omapära ajaloos oli võinud säilida kõige puhtamalt. Siia kuulub suurem osa Aafrika lääneranna maid,

PIKKER — DAHOMEA RANNIKUL

Libeerias ja Lõuna-Sudan'ist kuni Belgia Kongo ja Angolani. Nendes maades, eriti aga Nigeri ja Kongo alamjooksul, kümnenda kuni seitsmeteistkümnenda sajandite kestel, eemal segarasside survest põhjast ja idast, tekkis mustade impeeriume, kus kaubandus ja põlluharimine juba suutsid areneda primitiivsest olukorrast kõrgemale, kus keskustes, mustade kuningate õukondade auikkuseks kunstnik segamatult võis luua.

Valge mehe tulles, 13.—15. sajanditel need neegrite omakultuuri pesad purunesid. Tänapäevani Euroopa ja Ameerika kunstikogudesse korjunud kunstiesemed neegrite „iseseisvuse-ajas-

BENIN — PASUNAPUHUJA

tust“ kusagil ei esine täidlasema, arengjärke valgustavate kogudena, kuid siiski Londoni, Pariisi ja New Yorgi muuseumides leidub väljapanekuid, mis lasevad saada ülevaadet tähtsamate keskuste kunstiarengust kuni meljasajaaastases ajavahemikus.

Vanima, Euroopas tunnustatud Aafrika kunstiteodangu hulgas evib esikoha Benin'i pronks. „Aafrika Ateenina“, Benin spetsialiseerus veel savis ja terra-cotta's, milliseid leide, Nigeri jõeorus, on pärit Frobenius'elt 1890. aastatest, ja mida ta vanaduselt arvab kümnenndasse sajandisse.

Beni, ehk Bini, olid rahvas, kes elas Guinea kallasregioonis Nigeri jõesu naabruses kuni valgete tulekuni 16. sajandil, ja kelle pronkstöödest üksikuid esemeid sattus juba Louis XIV-nda kunstikogudesse. Briti muuseum juba läinud sajandi lõpul omandas täielikuma kogu Benini pronksi, ja ka üksikud saksa ja hollandi muuseumid sisaldasid Benini töid juba ammu enne, kui kaasaegne „neegrikunsti“ jäljendamis-moehaigus valdas Pariisi ja Dresdeni modernistlikke taidureid.

Juba kakskümmend aastat enne seda, kui Kolumbus avastas Ameerika, üks portugali seiklejaid, Fernao Gomez, Aafrika läänerannas, Sierra Leone mägedest kirdepool, leidis linna, pärismaalaste nimega Oedo ehk Udo, ja ristis ta, tema suuruse koha-

Uusi raamatuid

VANA-EESTI RAHVAKULTUUR, Elav Teadus nr. 41. Kirj. mag. G. Ränk. 116 lk., 46 pildiga. Hind 1 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Aastakümneid on meil tehtud vaimustatud kihutustööd Vana-Eesti mälestuste kogumiseks. Aastakümneid on lugematud korjajad rännanud külast külla, lugematute pidude, loteriide ja annetuste läbi on hangitud kapitali meie rahvusliku mineviku püsivama monumendi, Eesti Rahva Muuseumi ülesehitamiseks. Paljud oma ja välismaa õpetlased on pühendanud oma elu nii kogutud ainulaadse materjali uurimiseks. Kahjuks on seni aga ikka veel puudunud eestikeelne teos kogu selle määratu töö tulemustest.

Nüüd viimaks on ilmunud Eesti Rahva Muuseumi rahvateadusliku osakonna juhataja mag. G. Ränga teos, mis annab lühida, kuid siiski väga elava ülevaate kogu meie endisest ainelisest külakultuurist: elatisabinõudest, põllundusest, kalastusest, karjakasvatusest, ehitustest, toitlusest, käsitööst ja tehnikast, rahvariideist, ehteist jne. Sõnaga: rahvalt endalt korjatud rikkaliku materjali põhjal on siin antud kogu rahvale tagasi terviklik pilt, mis kindlasti huvitab meid kõiki: kuidas elasid ja mida löid meie esivanemad pikkade, raskete sajandite jooksul. Häa raamat.

SOOME LAULE JA BALLAADI, Soome antoloogia III, toim. A. Anni. Tõlkinud A. Anni, A. Oras, M. Raud, G. Suits. 200 lk., hind 3 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Soome antoloogia I ja II osa (*Kanteletar*) on leidnud sooja vastuvõttu nii lugejate kui ka arvustajate poolt ja nende ilmumist on nimetatud kirjanduslikuks suursündmuseks (*Looming* nr. 1, 1931). Nüüd ilmunud soome antoloogia III osa tohiks olla veelgi huvitavam eelmistest, kuna ta sisaldab süstemaatilise valiku soome uuemate luuletajate töist. Runeberg, A. Kivi, Eino Leino, V. A. Koskeniemi, Larin Kyösti, O. Manninen, J. Siljo, U. Kailas, L. Viljanen j. t. soome suurimad luulenimed esinevad siin oma meisterpaladega, mis on eestistanud meie parimad

tõlkijad. Soome antoloogia on meie esimene süstemaatiline kirjanduslooline antoloogia, mis on varustatud pikemate sissejuhatustega ja täidab ka soome kirjanduse ajaloo osa.

Terve rida neist luuletustest on varemalt A. Anni ja A. Raua tõlkes ilmunud ka *Olionis*. Seda oleks tulnud toimetajalgi omas populaar-teaduslikus töös nentida.

Al. Aspel: PRANTSUSMAA JA EUROOPA. *Põhijooni prantsuse kultuuri arengust ja selle mõjust Euroopas*. Elav Teadus nr. 40. 144 lk., 17 pilti, hind 1 kroon. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

„Tõeline Euroopa algab alles säälpool Rheini jõge,“ tunnustavad mõned sakslased ise: nii tüüpiliselt esindab just Prantsusmaa kõike, mida peame ehtselt lääne-euroopaliseks. Enamasti säält on pärit kõik need rahvusvahelised suurvoolud, mis viimase tuhande aasta jooksul on mõjutanud kogu Euroopa ja maailma kultuuri — alates poliitikaga ja lõpetades mitmesuguste kunstidega ja hää maitsega. Prantsusmaa on kinkinud maailmale gootika, klassitsismi, vabameelsuse, demokraatia, rahvusluse, realismi, praeguvalitsevad kunstivoolud jne. Nii on ta otsustavalt kaasa aidanud ka Eesti rahvuslikuks ärkamiseks ja iseseisvumiseks, ning on nüüdki selle mõjukamaid kaitsjaid.

Kõigest sellest annab kokkuvõtliku, aga väga sünteetilise ja selge pildi A. Aspeli töö. *Prantsusmaa kui Euroopa kultuurilise juhi* osa selgub siit eriti silmapaistvalt ja aitab tunduvalt meie praeguses võitluses kardetava saksa ülevõimu vastu. Prantsuse Teadusliku Instituudi toetus on võimaldanud seda teost välja anda *Elava Teaduse* numbril poolteisekordses suuruses ja nii siis haruldaselt odavana.

Huvitav, et selle teose 17-dest illustatsioonist 15 on pärit *Olioni* prantsuse numbrist (1932). Sellegi tööga nentimine poleks ei toimetusele, väljaandjale ega prantsuse kultuuri levitamispüüdeile Eestis kahjuks tulnud, — otse vastupidi igas suhtes.

selt, Suureks Benin'iks. Selle „Suure Benin'iga“ portugallased kohe löid kaubandussidemed pipras, kullas, orjades ja elevantiluu, ja Benin'i valitseja, hiilgava õukonna ja tuhande naisega must kuningas, isegi saatis Portugali kuningakotta enda esindajaks erilise saadiku. Portugali misjonärid püstitasid Benin'is katoliku kiriku, ja kuningas laskis oma poja ja paari õukondlast ristida. Sellest veel ei järgne, nagu oleksid pärismaalased varsti kõik pöördunud ristiusku; kohalikud mitme jumata kummardamise traditsioonid, orjade ristipoomised ja muud verised surmapiinad ohverdamisel püsisid veel kuni 17. sajandisse, mil Euroopas kuuldi veel imelugusid selle muinasjutuliku linna vägevusest.

Teiste eurooplaste-rändurite seas tõiks hollandlane a. 1668 kirjeldas Benin'i linna, mis polevat sugugi vä-

hem, kui tolaeagne Hollandi suurlinn Haarlem, mida ümbritsevad vallitud müürid kõrgete väravatega, ja mille keskel asub samuti müürides kuningaloss sõjastseene illustreerivate pronksreljeefidega väravatel ja ustel. Aga juba a. 1704 üks teine rändur leidis linna olevat varemets. Järgnes kaks aastada visa võitlust, mil kaptenid-orjakauplejad korduvalt rüüstasid linna, niipea kui mustad teda jälle kohendama said asuda. Lõppeks a. 1892, kuninganna Victoria sõlmis lepingu, mille põhjal kogu Benin'i maa-ala võeti inglise valdusse ja kaitse alla. Veel üheksa aastat hiljem mustade kuningas Ovurami tuli toime sellega, et tappis ühest üheksaliikmelisest inglise uurijaskonnast seitse meest, ning inglased saatsid kohale karistusekspeditsiooni. Ovurami, 23. põlve valitsenud kuningasoo viimane

liige, põgenes, kuid püüti koos kahe naisega, keda ta oli kaasa valinud 80. hulgast. Karistusekspeditsiooni juht P. H. Bacon kirjeldab Benin'i tänavate pilti „tapamajana, kus kõikjal vedelesid pärismaalaste laibad, mõned nendest naelutatud risti puutüvedele, mõned rippudes teivaste otsas, mõned ujudes porilompides, mõned kinnistatud piikidega otse maa-kamarasse“. Varsti puhkenud tulekahi viimistles hävitustöö lõplikult.

Kuninga kunstivarad elevantiluu ja pronksis suudeti siiski säästa, need hiljem üks briti kindraleid, Pitt-Rivers, kogus ja tõi oma kodukohta Farnhami, Dorseti krahvkonnas. Säilinud kilde Benin'i kunstiesemetest korjus üksikutesse kogudesse hiljemgi.

Lux

Ühe kangelase surm

(Järg.)

II

Ta naine muutis kõik. Me ei teadnud üldse, et tal on naine; päev enne viimase saabumist ütles ta meile, ta sulgevat oma äri esmaspäevani. Ainult Henry O'Connor teadis ütelda: „Ta eit tuleb siia.“ Ning ta jutustas meile koduteel, Cassou naine olevat õmbleja New Yorgis, ta vajavat puhkust ja tulevat kaheks nädalaks siia. „Arvan, vana ei rõõmusta vist selle üle,“ ütles O'Connor. „Viimastel päevil jõi ta tavalisest normist rohkem.“ Seda ei olnud just märgata. Cassou juures ei ilmnunud üldse joomise tagajärgi, nähti vaid, kuis ta arvutuid klaase tõstis suule, need tühjendas ning võib olla kogu päeva jooksul vaid pisut vaiksemaks muutus. Ma ei tea, kuidas Henry O'Connor oli välja uurinud, et proua Cassou on õmbleja. Kindlasti Cassou ise oli seda talle ütelnud. Aga need kohapäalsed oskasid üldse kõike peenelt välja urgitseda. Vennad O'Connor'id olid teadnud Cassou' lugu kogu aeg, ainult ei kõssanud sellest kellelegi. Need vennad, pärit Uus-Ingliismaalt, tundsid nimelt kõige sugulise ees tülgastust. Mitte ainult, et nad ise olid karsked sel alal. Henry O'Connori mõlemad tütreid pidasid küla iludussalongis kõigile tuntud igivana ametit, aga Henry O'Connor ei maininud seda eales. Keegi ei rääkinud neist. Teadsime, kes nad olid, ja et nad ialgi ei abiellu, kuna nad niitelda olid abielus kõigiga.

„Küllap ta nüüd hakkab sööma,“ arvas Dorothy sel õhtul. Keegi ütles, me pidavat kohtlema prouat armulikult, et mitte solvata Cassou'd. Ja Dorothy lisas: „Vist on ta õige inetu. Kujutlege vaid, lasta selline mees täiesti ükski siia tihnikusse, milline naine see küll peab olema?“ Me katsusime kujutella Cassou' naist, ent see ei õnnestunud

meil. Cassou'l ei võinud ju ollagi naist, eraelu. Niipea kui ta ei püsinud me silmade ees, lakkas ta olemast. Ta materjaliseerus vaid siis, kui keegi meist tahtis juua.

Siiski, Dorothy'l oli õigus: Cassou' naine oli tõesti inetu. Ta oli tüse, ja kandis kitsast, sätendavat atlaskleiti, korseti äärjooned selle all olid selgesti märgatavad. Ta oli tüüpiline rasvunud, mingitud, lodev naine, mingi äärmiselt odavaid daamide esemeid sisaldava moeäri omanik ja kõikide pesunaiste unistus. Pääle selle oli ta arvamusel, et ta on ilus ja ihaldatav, ja erutab mehi. Ja ta lobises, lobises ja lobises.

Me ei teadnud, mida ütelda talle. Cassou' juures oli vaikimisel tunne, et seik ei vaja sõnu. Kõik oli selge selleltagi. Istusime koos, jõime ja mõnulesime. Cassou vajas meid ja meie tundsimet end tema juures hubaselt. Arvan, viimasel nädalal enne naise saabumist näis ta leppinud olevat juba oma saatusega; igatahes mõnules ta isegi sellest, olla tagasihoidlik, müstifitseerida meid, mängida tugeva, vaikiva, eneses õudset saladust peitva mehe rolli. Ta proua pööras kõik päa pääle. Tema mõjul lahjenes kõik see õudne, uskumatult koletu, tavaliseks, sai selleks, millest nii sageli loeti ajalehist ja mis ei pälvinud erilist tähelepanu. Võibolla olime Cassou' isiku asetanud liiga romantilisse valgusse, meie vaimus ümbritses teda mingi painajalik saladus, igatks meist oli kujutlenud: Cassou pidi olema toiminud niivõrd kohutava kuriteo, et ta, tahtes hüvitada seda ja päästa oma hinge, pidi hülgame elu, kaduma, et mitte mustata oma olemasoluga maailma; võib olla peitus just selles meie uudishimu Cassou' vastu. Nüüd, kus teadsime, mida ta oli teinud tõeliselt, muutus ta igapäevaseks, ja me ei huvitunud enam sellest. Arvan, see polnud siiski tõeliseks põhjuseks. Meie silmis polnud ta, süüdi mitte roimas, mille pärast ta end ise karistas, vaid selles, et ta oli nainud nii hariliku ja igapäevase naise, kes teda oma familjaarse käitumisega ja banaalse vaimuga alandas. Äkki oli Cassou meile — mitte keegi. Ta näis vaimliselt kokku kipruvat, nagu ta oli lahjunud kehaliseltki. Ta ei rääkinud ka nüüd ikka, aga tundus, nagu ei vaigiks ta ka. Ta naine jättis oma lavepärasurega mulje, nagu räägiks ka Cassou; ta rääkis tihti oma mehest, kirjeldas teda, arvustas, ja süüdistas. Cassou oli muutunud objektiks, kelle üle ta pidas pikki loenguid, iseduseta anatoomiliseks skeletiks, hirmutavaks näiteks. „Mõtlege ometi,“ ütles ta naine, „mis temast oleks võinud saada kõik. Ja vaadake talle otsa täna! Vaene Arthur.“ Ja ta viitas tema poole häbitava pilguga, vaatles meid rahulolevalt ning libistas kätega musta atlasi puusadel, silus juukseid, naeratas enesele vastasseina peeglis: nagu pangetäis külma, haisevat saasta oleks keegi kalkanud meile kaela.

„Kas teate ka,“ küsis see naine, „et vaene Arthur omab kongressi aumärgi? Auraha on tal ja kiri *speaker'ilt*, ja ta paluti parlamendi ja kõik saadikud avaldasid talie austust. — Kus on see auraha, Arthur? Ma tahan näidata seda sinu sõpradele. — Te peate teadma, et ta oli suur kangelane. Kõik ajalehed kirjutavad temast. Ja prantsuse kindral annetas talle auraha ühes palmidega. — Arthur, kus on siis sinu aurahad? — Oma õnnetusest saadik on ta otse võimatult korratu.“ (Ta ei lisanud aga, et ta oli tundma õppinud teda alles pärast seda teatud õnne-

tust). „Kui mul oleks aumärke, ma kannaksin küll neid alati, et näidata ka teistele, milline saks ma õieti olen. Aga ei, Arthur ei tee seda. Ta on päris juhm. Ta tahtis isegi tagasi anda kõik oma aumärgid, ütles, ta ei võarivat neid. Olete kuulnud kunagi midagi selletaolist varem? Ka ta pole neid teeninud? Kas sa siis tõesti ei vääri neid, Arthur? Kas siis prantsuse kindral ei suudelnud ja ütelnud, sinu isamaa on uhke sinule ja Prantsusmaa on samuti uhke sinule? Arthur oli juba 23 aastaselt kolonel-leitnant.“

Jah, Cassou näis sooritanuvat tõesti midagi erakordset, võibolla oli ta üksinda vaikima pannud kogu patarei, võibolla ka vangistanud ihuüksi kogu rügemendi. Temast sai noorema ohvitserkonna silmapaistvaim mees. Kõik seisis talle valla. „Ja ta isa oli nii uhke temale,“ jutustas proua Cassou. Kust teadis ta seda? Ta ei tundnud ju isa üldse. Pääle seda juhtumust suri ta murtud südamega. — On sul isa pilt veel alles, Arthur? Kui suursuguselt istus ta oma hobusel! Ta oli kindralstaabi peätkorteri adjutant, Arthuri isa. Ning Arthur oleks võinud saada sooja, ohutu koha. Aga ta ei tahtnud. Ta astus jalaväkke, läks sõjakaevikusse. Täid, mõistate. Kas täid puresid sind, Arthur? Ei, ära nüüd häbene. Ära ole nii pelglik, Arthur. Need inimesed siin on sinu sõbrad. Ja igatükk teab, et kaevikus leidub täisid. Arthur on nii õrnatundelik, nii habras. Ma olen alati ütelnud, kui keegi on õrnatundelik ja peen, siis ärgu ta tehku midagi, mis talle häbi võiks teha.“ (Arthur Cassou täitis klaasi pooleni viinaga ja tühjendas selle).

„Kuidas ta küll mõttele tuli teda naida?“ küsis Dorothy koduteel. Mõõnan, ta õppis vist seda naist tundma pääle sõjakohtu otsust, ajal, mil keegi ei andnud talle enam kätt, mil ta oli täielikult üksindunud, heidik, keda vaid ta teened olid päästnud vanglast; võibolla evis see naine midagi emalikkude ja ta lootis leida temalt tulevikus kaitset, võib ka olla, et ta oli teadlik selle naise vulgaarsuses ja tahtis karistada end sellega veelgi enam, tahtis lõplikult väherdada poris, ta abiellu selle naisega oli alanud viimne aste. Võib olla ka, et mõlemad asjaolud koos põhjustasid abiellumise. Võibolla vedas ta tookord oma tülpinud keha läbi New Yorgi, lootusetu ja abitu, jõi palju ja viin ei jätnud mõjutamata teda; ja nii kohtas ta seda naist koos sõbrannaga mõnes lokaalis. (New Yorgi odavamais kõrtsides võib näha hulgani inetuid tüdrukuid, kes paariviisi joovad ja meestele himuraid pilke pilluvad). Kindlasti igatses Cassou rääkida kellegagi, õigustada end, naine aga teritas kõrvu, teeskles osavõtlikkust, jõi ning keskustles temaga. Arvatavasti võttis see naine teda kaasa enese juure, ajal, mil ta ei saanud korralikult puhata. Abielludes oli ta muidugi arvamusel, et see naine laskub tema tasemele, ohverdab end temale. Naisele aga, kelle juures ilmsesid esimesed vanadusetunnused juba (naine oli temast vanem), oli ta mees, kõrgeim eesmärk, mida ta üldse võis saavutada. Mõlemad olid meelega, õppisid üksteist tundma ja abiellusidki.

Ma ei jõudnud iialgi selgusele tegurites, milliseist koosnes protsess. Cassou, enesestki mõista, vaikus. Ja naine ei olnud ka nähtavasti kuigi teadlik, rääkis kõike vaid kuuldu põhjal. Cassou võrsus ühest ausameelsest sõjaväelase perekonnast. Võibolla polnudki ta väga taltsutamatu laps, aga ma ei tea, kuidas õieti elavad sõjaväelaste perekonnad, keda üsna sageli paigutatakse ümber ühest kohast teise ja kelle lapsed on sunnitud vahetama alatiseks koole ja ümbrust. Normaalse ohvitseri võsuna oli Arthurgi määratud ennakult ohvitseri kutsele. Proua Cassou jutustas, ta lõpetanud sõjaväeakadeemia kiituskir-

jaga. Igatahes oli ta välimus sõjamehelik ja iga teine kutse tundunuks talle sobimatu. Sõja puhkedes Cassou loobus kohast kindralstaabis ja siirdus frondile Prantsusmaale. Ta oli oivaline ohvitser, kangelane. Ajalehed kirjutasid temast, lapsi ristiti tema nime järele, mingi legend ümbritses teda: moodne Bayard, naeratlev, kartusetu, sinisilmne. Talle oli sõda nali, mida ei maksa võtta tõsiselt. Ei olnud surma, ja kui teda siiski oli olemas, siis ta oli ilus ja ihaldusväärne. Arvan, Arthur Cassou ei saanud iialgi täisealiseks, iialgi ei õppinud ta nägema asju õieti. Aga nagu üteldud, ma ei tunne täpseid üksikasju. Asi sumbutati. Pääle sõda andus rahvas kangelaste austamise hullusele. Ja kuu aega pärast relvade vaherahu võttis Arthur Cassou, kes tookord oli paigutatud Governor Islandile, koos teiste noorte ohvitseridega, osa mitu päeva kestnud joomingust, milline jätkus New Yorgis, muutudes üha metsikumaks, ja lõppes sellega, et mõned neist ohvitseridest tegid katset päise päeva ajal hävitada noori tüdrukuid Broadway'l. Tekkis kohutav rahutus, ainult vaevu suutis politsei päästa noormehi kokku kogunenud vihaste New Yorgi elanikkude käest. Nad anti sõjakohtu alla. Ajalehed ei toonud juhtumusest ainustki rida.

III

Ajajooksul loobusime harjumusest, käia koos Cassou lehtlase. Esmalt tõrkusid naised kaasa tulemast. „Ta ärritab mind,“ ütles Dorothy, rääkides proua Cassou'ist. „Ta roomab, või kui mõnel hetkel tunneb enese üleolekut, siis on ta ülbe ja suurutsev. Tal on klassiteadvust ja ühtlasi hirm, et teda võidakse pidada alamasse klassi kuuluvaks. Ta ei salli meie ligiolekut, ja minagi ei tunne end hubasena sääl, seepärast me pigem ei lähe sinna üldse.“ Nii siis läksid mehed üksi ja istusid köögis, võibolla oli see proua Cassou'le tõesti kergenduseks. Paari päeva pärast oli ta juba köögi valitseja, vahest ka kogu Latsutajamao mäe kuninganna. Nüüd istusid tühjas kõrtsiruumis kummalised kujud, piilusid naist ja jõid linna viina, mida nad varem ainult harva olid saanud maitsta.

JEAN HARLOW ja LEWIS STONE

Mäel asus nimelt hulk onne, mille elanikke pea kunagi polnud näha. Siin võis kohata kedagi prantslast, kellest räägiti, ta olevat mütnud Saksamaale sõjaplaane juba mitu aastat enne sõda; ning seejärel, kui ta oli saanud kätte oma raha, oli ta sunnitud põgenema jälgijate eest Ameerikasse, kus ta taga aetuna viimaks siin mäel varju leidis. Ta vastas istus hull Robert, mäe idiot, kes vahel õõsi kõvasti mõirgama pistis; kaja kaikudes kaugele Quaker'i orgu, heidutades säääl elutsevat vanatüdrukupaari. Nood vanad naised teadsid rääkida, mäe tihnikus asuvat suur viinapõletis, mõnikord, olevat näha, kuis suits tõuseb puie vahelt üles, ainult keegi ei teadvat selle viinavabriku täpset asukohta, ning keegi ei võtnud vaevaks teda otsima minna. Nüüd käis kõõki inimesi, keda siin varem kunagi ei nähtud, kellest vaid Steve vahel teadis mõndagi rääkida, välismaalased, kes olid loobunud sisse-rändajaille omasest auahnusest, elades mäel oma lastekarjadega räpaselt nagu sead, ainult selle vahega, et neil oli vähem süüa kui enamikul sigadest. Kuidagi olid need kadunud inimesed kõik tee leidnud Cassou majja, istusid pimedas köögis, jõid, aga võibolla huvitas neid ka rohkem Cassou naine kui viinajoomine.

See näis õnnelikuna. Igatahes oli ta alati tegev ja elevil. Must atlas, mille alt esile kerkis korseti luustik, aina sädeles. Ning pöördudes koketilt kõnetaja poole, virendas ta lühike, blondiks värvitud juus. Ta käed, tulvil võltsitud diamante, smaragde, rubiine sõrmuseid, puhkasid tavaliselt puusal, või ringledes õhus, pildusid kõikjale sädemeid. Siin tundis proua Cassou end koduselt. Mõnele naeratles ta, teist karistas kahemõttelise pilgu ja ähvardava sõrmega, kolmandas nurgas aitas kaasa pipardatud vestlusele. Need üksindunud mehed meeldisid talle, ja temagi oli neile meeltnööda. Ka ei unustanud ta ealeski täitmast Arthuri klaasi. See istus üksi akna juures nurgas, põrnitsedes omaette, nägemata midagi ja kõhnudes iga päevaga.

Mõne päeva pärast oli õlu otsas ja „Arthur ei viitsi enam pruulida. Vaene mees ei vastagi enam, kui räägin temaga“. Varsti leidis vaid kadakaviina, mis muutus seda kangemaks ja kõrvetavamaks, mida enam Cassou loobus kõigest, jättes kõik naise vilumatuisse kättesse. Aga viina

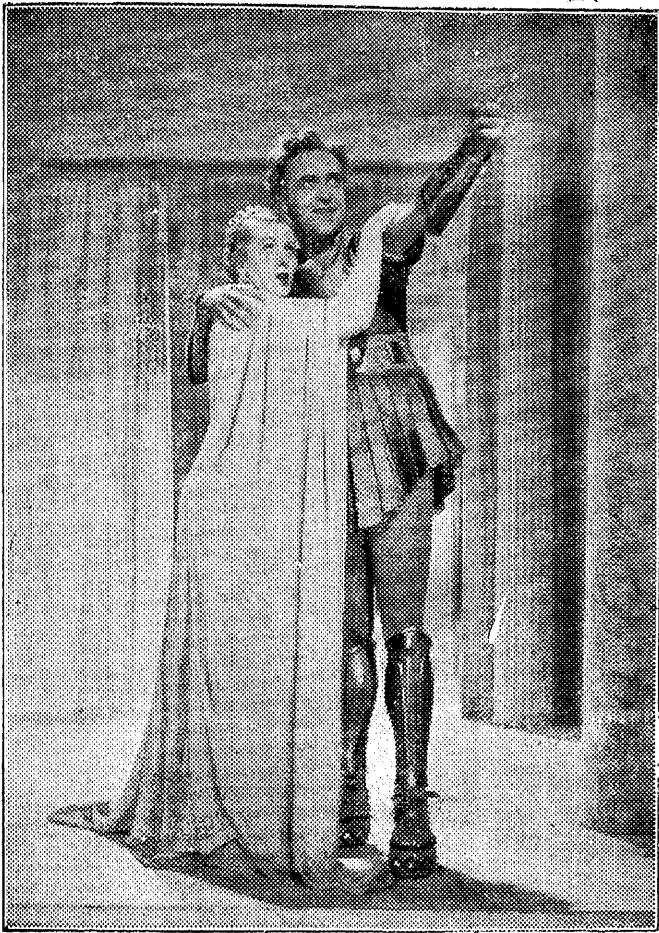
oli ka enam kui kulus ja soos aina vedelesid tühjad plekknõud. Proua Cassou naeratas ja koketeeris ja viina tagavara üha kasvas, rohuvaljakul lebasid õõd läbi joobnud, kes alles päikesetõusul roidunult tõusid, maja juure kaaberdasid ja luukidele tagusid, et enne kojuminekut manguda majaemandalt veel klaasi kadakaviina.

Polnud juttugi enam proua Cassou tagasiminekest linna. Talle meeldis siin, ja maaõhk oli talle hääl. Ka teenis ta kahtlemata enam kui Cassou. Maja jättis juba jõukuse mulje. Akende ees rippusid linnast toodud pitskardinad, viin asus eeskojas kivinõudes, tühja viinakapi kõrval aga asus nüüd raadio. Vahel tahtis mõni joobnu tantsida prouaga, aga see keeldus. „Liiga vähe ruumi,“ ütles ta silma pilgutades, ja joobnu kummardus alandlikult oma jumalaema ette. Ta mõlemad adjutantid ja austajad olid vennad O'Connor'id, kes otse jumaldasid prouat. „Te õnne- seen!“ ütlesid nad juhmilt põrnitsevale Cassou'le, „te õnnelaps, milline naine teil!“ Henry kohtles teda siiski tagasihoidlikumalt, nagu see sobiv lesele kahe tütreaga, vaatles ja imetles teda vaid, aga Edmund — vanapoiss, see löbus elumees (ta oli küll tublisti üle viiekümne, aga kasvult kõrge, tore ja valge habemega), kohtles majaprouat hoopis galandimalt. Ta aitas teda õllepruulimise juures, loputas klaase, viskas üleliia lärmitsevaid joodikuid majast õue pimedusse; sageli ei läbenud ta aga taltsutada oma vaimustust austatava olendi vastu, keda nii häämeelega teenis ja patsutas talle lõbusalt naeratades seljale, õieti vähe allapoole. Tekkis elevus, proua vaatas vihaselt üles, siis aga nähes, et see on Edmund, naeratles ta leebelt ning hõõritas puusi. Cassou istus nurgas nagu surnu ja rüüpas viina.

Cassou jõi. Kogu maailm muutus mürgiseks, viinas-

Kes on see kinotäht? („Ufa“ filmist, mis sügisel Tallinnas linastatakse)

VILLY FRITSCH „Ufa“ filmis „Amphytrion“
(sügisel Gloria Palace'is)

tatuks. Cassou, ta klaas viina ja aken, mis oli avatud õuele, — ikka olid nad lahutamatuks koos. Ta nägu hääbus pimedasse nurka, ainult alkohol sädeles klaasis ja ta õlad, ikka veel vanast harjumusest sirged, toetusid kergelt seina najale. Aga silmad ei elanud enam, lõualuud olid liikumatud, suu oli kivistanud. „Mõtlege ometi,“ jutustas emand Cassou. „Hommikul on ta nagu halvatud. Ja tõusta saab ta alles siis, kui talle olen kalkanud klaasi viina hammaste vahele.“ Cassou elas vaid viina abil. Olnuks ta nõrgake, olnuks ta keha mitte lapsest saadik treenitud, ta surenuks ammu. Nii aga istus ta sääl, jõi ja ootas.

Ma pole ealeski näinud nii kõhetut inimest, ei ka inimest, kes end hävitab nii silmnähtavalt ja järjekindlalt, ja sedagi ainult alateadliku distsipliini tõttu; ta keha ei eksisteerinudki peaaegu enam ja ta vaim oli vaid alkoholiseeritud tühjus. Cassou võis tõusta keskpäeval alles selle järele, kui ta oli saanud klaasi viina. Ta jalad hakkasid liikuma, kui alkohol oli läbinud kõik sooned. Naine pidi teda riietama. Peatselt päale lõunat komberdas ta trepist alla, istus oma nurka ja jõi. „Halloo, Cassou!“ Ta ei vastanud pea iialgi. „Vaene armsam,“ arvas emand Cassou, „on veel liiga varane aeg rääkimiseks.“

Oli soov talle näkku karjuda: „Miks ei korista te teda siit ja ei päästa teda? Kas te ei taipa siis, et ta kõngeb? Kas teis pole säilinud tõesti vähegi armastust tema jaoks,

vähegi halastust? Kas tõesti olete täiesti süd ametu, te vastik, paks atlaskott, värvitud juuste, hirvituse ja poolehoiuga selle üksiku mäe kaabakatekarja vastu? Miks ei vii te teda tagasi linna ja ei toida ta keha alkoholi asemel söögiga, miks ei lohuta te ta vaimu pisut? Kas ei taipa te siis, et iga te toiming teda solvab, iga teie sõna teda tapab? Kas ei näe te siis tõesti, et kõik see valmistab talle piina, et...“

Aga ei, eneselgi tuli vastata: „Milleks? Miks peaks elama see mees veel edasi, kuna ta elumõte on surnud juba teatud päeval sõjakohtu ees, kuna ta perekond on hüljanud ta ja tema endised sõbrad ei tervitagi teda enam kohtamisel? Miks ta ei peaks surema, kuna ta õieti juba aastaid on suremisel, kuna tal põhjust pole enam elada? Jätkem rahule mõlemad. Võibolla polegi ta õnnetu oma alkoholi paradiisis, võibolla ei häiri ka ta naine teda enam, kuna ta ju alati on olnud samasugune. Cassou tunneb ju teda, et ta on osavõtmatu ja alatu, aga nähtavasti ei omista ta naisele ja Latsutajamao mäe inimjätiseile, joobnud kärrale ja radiole mingit tähelepanu — võrreldes selle kohutava mõttega, et ta kord oli lugupeetud, uhke, rühikas mees ja nüüd enam ei ole. Veel viivuke aega, siis lakkab ta süda töötamast ja lõpp muutub tõelisuseks.“

Ning ühel päeval lakkas süda töötamast. Lõuna paigu läks ta naine äratama teda, katsus talle kallata viina kurku ja leidis ta külmana ning surnuna. Ta karjatas läbilõikavalt, nii et seda kuulis isegi Steve oma hurtsikusse mäe jalal. Vastu õhtut tõusime, Dorothy ja mina, märke, et vaadata, kas ta ehk vajab meie abi.

Proua Cassou lamas maja esikul lõomava päikese käes tugitoolis, milles Cassou tavatses puhata, ta oli juba leinarõivastuses ja nuuksus. Nägu oli tal kaetud looriga, ta rind tõusis ja vajus, kaebesõnad, mis ta halas, olid arusaamatud. Märganud meid, tõusis see muidu nii suur ja lihav naine, nüüd aga ohetes ja pisarais, ja viskus Dorothy rinnale, kes teda katsus lohutada, ise aga lõdva, tohutu kaabu all peaaegu tasakaalu pidi kaotama ja kukkuma. Emand Cassou hüüdis: „Oh mu kallim, kus oled sa? Sa oled jätnud mind üksi. Oi, oi, kui hää seltsiline sa olid ja parim sõber, keda ma iganes tundsin.“ Ja ta rääkis veel teisigi sõnu, mis kõlasid sääl mäel õhtupäikeses kuidagi kummaliselt. Ta nuttis, ja kuigi ta mure oli ohtis, näis ta kõike seda mitte tõsiselt võtvat. Ma ei tundnud enesel sääl mugava, ja proua talitas vistõieti, sosistades mulle: „Viin asub eeskambris. Teenige end ise.“

Me ei läinud matusele. Nädal või kümme päeva hiljem saime teada, et proua Cassou elavat ikka mäel. Läksin ühe sõbraga üles teda külastama. Juba kaugelt kuulsime raadiot ja ukse lähiduses lamas keegi joobnud mees. Kõõgis seisis emand Cassou mustas atlases keset rahvajõuku, keda teenisid mõlemad vennad O'Connor'id. Must klaaspärleist kett oli tal kaela ümber ja ta naerates meid nähes. „Tulge sisse,“ ütles ta, „ja jooge midagi.“ Ja teistele: „Need mõlemad olid vaese Arthuri hääd sõbrad. Mõlemast pidas ta väga lugu.“ Istusime ja jõime, ja pärast kui viin oli vallutanud täiel määral seltskonna, ei suutnud ka Edmund O'Connor taltsutada end kauem; tasase hüüatusega patsutas ta emand Cassou'le seljale, õieti sügavale allapoole, ja see ei saanud enam vihaseks.

Tõlkinud Valt. H.

Vimne maaling

1

VALJAS paiskab niiske märtsihommikune edelatuul vastu akent hookaupa uduvihma peeneid pisaraid. Alevi-veer ja mustendavate väljade taga asetsev mets on tinases udus. Juba mitmendat päeva asub see sääl vahetpidamata ega tahtnud praegu lasta minna valgeks väikeses kehyvas toas suure üürimaja kolmandal korral.

Marie ootas kärsitumalt, millal nii valgeks läheks, et ta näeks oma maalinguid. Nende vaatlemine oli ta igapäevane lohutus, ainus lohutus, mille ta veel omas. Kolm neid, parimad ta õppeaja tööd. Kaks haiguseaastat on need sääl seisnud.

Ühel neist on kollane stügisene kaasikuserv. Ettepoole tungivad puud sarnlevad oma ilult ja kasvuhoolet noortele loomadele. Nendesse on ta maalind enese selleaegist jõudu. Tagapool sirutavad vanad krobeliste koortega kased oma pikki nõtked oksid nagu palvetavaid või tant-sivaid käsi. Üle puude on päälõunane päike nagu glori-ool, ja nende taga piimvalge taevas, mis hõõgub lõppeva päeva kahanevast soojusest.

Teisel on südasuvine pilt õunapuu ja noore tüdrukuga. Valgus hiilgab nagu tulelõõm õunapuu küpsevailt viljult, ning heitub tüdruku näkku, mille ümmarad ja tugevad jooned on pinguli tervisest ning eluhimust. Ta jõud tahab, naeratab ja väriseb. Sääred on tugevate sam-maste taoliselt kinnitunud maasse, ning õuna järele siru-tet suur käsi on elav rammu ja töötublidus.

Need mõlemad on heidet lõuendile ruttava ja rõõmsa käega. Aga kolmandas, oma kõige enam armastet ja õpe-tajaist enim kiidet töös, on ta palju aega ning tähele-panu, palju hoolikalt kaaluvat mõtet ja maitset kulutan-d värvi ja vormi detailidele. Seda maalides on ta esimest korda aimand, kui suur on võimalus asetada piasiasja-desse mõtteid, nende algusi ja nende õisi, ning tahe ja tundmusi ja soove.

Sellel on kõueilma ülestulek mere ääres, noore mehega, kes rasket haamrit käes hoides hetkeks tööst puhkab, et vaadelda algavat äikest. Üle mere on heitund mustjas-sinine piksepilve vari, ning madalais lainetes peegeldub esimese valgusakiline tee. Samuti on pilve vari heitund mehe näole.

Maalides pole ta ilmaski küllalt selgesti teadnud, mil-line peaks olema see pilk, see nägu, tahe, jõud ja keha-ehitus, mida tal võimalus on esimest korda enese tahte järele kujutada. Kindlasti ning eksimatult on ta teadnud, milline peab olema tüdruk eelmisel pildil, milline valgus ja missugune õunapuu. Samuti on ta teadnud, millised peavad olema kased ja taevas esimesel. Nende puhul pole olnud viimase juures tuntud muret, mis sageli muu-tus piinavaks, kuna ta kahtles, kas satub tabama selle, mida tahtis.

Õösel kui ta raskete kõhahoogude pärast magada ei saand, on eksind kurnatud pääs mõte, et ta veel midagi saab maalima. Ruttu kasvas see sooviks, mis teda enam vabaks ei lasknud. Kogu kibestetuse ja lootusetuse, mis alateadvusesse settind haiguseaastate kestel, tõi see järsku esile. Esimesel hetkel oli ta sellest ometi saand rõõm-saks ning omaette õõpimedusse naeratand nagu laps, keda teeb õnnelikuks mõte homsese mängust. Hommikuhämaruse

kestel on aga mõtted saand kordkorralt raskemaks ja kibedamaks.

Sellest on enam kui aasta, mil ta viimaks veel maalida kavatses, kuid siis loobus ta sellest, arvates enese varssi paranevat. Nüüd teadis ta ammugi juba, et mingit para-nemist enam ei tule. Nüüd sundis teole see hävitav ja alandav teadmine, et üheski mõttes pole enam varju ega tuge leida. Kunagi pole ta aga tunnud selle seisukorra vastu valusamat protesti kui praegu, sest muretu peaks see olema, mis ta maalida tahab ja muretusest peaks see sündima. Oma surma ning lagunemise pääle ei tohi mõelda selle juures. Kuid seda ei saa.

Ja see teeb araks. Mõtted ei taha millekikski koonduda ega korrastuda.

Uulitsalt kostub algavat liiklemismüra. See kisub ta kaasa ja ergutab natukese. Otsegu sääl all oleks liik-vel midagi eriti huvitavat, ja nagu oleks tema sääl vaja-lik. Sääl inimeste hulgas äkki maha langeda ja surra oleks palju kergem kui siin üksinduses vaeses toas, mille esemete kulunus ja armetus teda ammu juba sol-vab. Ikka on Marie sääl tunnud enesel kõige parema ole-vat, kus suured hulgad koos on, sest sääl ei tardu ega vaiki midagi. Kus kaksiki koos viibivad, sääl on alati mi-dagi sündimas ja saamas. Soov uulitsale minna ergutab teda, ning selle juures ununeb hoopis, et see täiesti võimatu on. Meeljav oleks kellelegi tervituseks pääd kallutada ja kätt suruda. Kellelegi, kes teavad, mis ta on, noor andekas kunstnik, kellel on jõudu inimesesse tungida ja kellele inimese hinge kõik sisimad sündmused tuntud on, kellelegi, kes tema elusse usuks. Inimesed teaksid jälle, et ta elab. Ja poleks midagi, mis rohkem rõõmustaks.

Ta teeb mitu katset tõusmiseks, ise kartlikult ja põlgavalt pliidi poole piiludes, mille juures ema talitas. Kaks ülestõusmiskatset ei annud tagajärgi. Pää hak-kas pöörutama, liikmed olid lõdvad ja silmade ees muu-tus valgus pruuniks, kuna kõik esemed algasid imelist ringkäiku. Kolmandal korral ajas ta enese vihase pingu-tusega poolenisti voodist välja, kuid siis nägi seda ema, kes hirmunult, värisevail jalgadel, tema juure ruttas.

„Marie, mis sa, hull, teed!“

Marie ei kuule. Ta ei saagi kuulda, sest istukile suu-dab ta end hoida ainult kramplikult voodi äärest kinni hoides. Üle ihu jookseb külmatunne vastikute värinatena. Ta tahab, kuid see tahe ei ulatu praegu millegiksiki. Kuid ta ei taha enesele tunnistada nõrkust. Selle teadmise kuristikku ta kardab, enam veel kui surma. Kogu jõud kulub ennast lohutamaks mõttega, et see nõrkus möödub. Ja ta võib selle põhjendamatu lootusega ennast lohutada nagu lihtsimeelne laps. Tund hiljem või varem — ta läheb. Kõige hiljem homme, siis leidub selleks kind-lasti jõudu. Ja ta astub terve inimese kindlat ning mure-tumat sammu, kuna veri soonis teeb oma üleemeelikuid ja ootamatuid tukseid, sellest mõistatamatust algelisest jõust, millel pole nime ega nägu. Seda eneses tunda, see on kõige suurem ja kõige enam.

„Marie, heida voodisse tagasi,“ ütles ema õrna ja väriseva häälega. Pilgus on kirjeldamatu kibedus. Ta ta-

haks aidata ja hääd teha, kuid midagi pole võimalik. Ta on liiga palju juba kannatand. Suured pruunid silmad, mis kunagi olnud uhked ja elurõõmsad, on nüüd arad, valusalt tundelised tütre igat väiksematki kannatust nägema. Mure ja hoolitsemine, mida ta nii kaua tunnud, on muutund mingiks kindlaks eriliseks ilmeks, mis paistab näost nagu valgus.

Marie haiguseaastate kestel on ta olnud nagu tee, mida mööda upsakad valud tulevad ja lähevad, teda kõneta-mata ja ennast kõnetada laskmata. Rõõm on olnud temast välja suletud, ja sellega on ühtlasi kinni langend tuhat ust ja akent ta tee ääres, milledest muidu rõõmsad näod välja vaatavad ja õnnistavad käed välja sirutuvad. Ta on juba ammu nagu võõras maailmas. Ta ootab surma, kuna mõttetu ja lootusetu on Marie elu edesikes-tumine, kuid ühtlasi kardab ja põlgab ta seda. See sel-gusetus, see kõikumine on talumatu, aga see on tema loo-muses, ja sellepärast on võimatu sellest vabaneda. Nii lõpnud ta on, et ei saa temas enam tunda naist ega ini-mest. Kuid kunagi Marie ei kaeba ega kõnele, vaid vai-kib päevade kaupa, katsub vahest midagi lugeda, teine-kord vaatleb oma joonistusi, kõige sagedamini aga vas-taseinas rippuvaid maalinguid, pilk võõras ning tardund, mõte kaugel oma seisukorra lootusetumast viletsusest, nagu võõristustäratavalt ükskõikne.

Kui ema teda sarnasena näeb, siis tahaks ta halada ning kisendada. Ka praegu. Lohutav oleks kuulda mõnda igapäevast ning lihtset sõna, mõnda tühist küsimust, mõnda soovi, mõnda igatsust, või vaid kaastunnet anuvat kaebust. See oleks inimlik ja soe. Aga ei eales midagi sarnast.

Aralt küsib ta:

„Ons sul halb?“

Aga Marie vastab oma tavalise kangekaelsusega:

„Mul on päris hää.“

Hääl väriseb ja näol paistab pingutus, mida nende mõninga sõna ütlemine Marielt nõuab. Seda mõistab ema hästi. Ta mõistab sellest seda, mis tuhandes sõnas ei oleks väljendatav.

Marie kibestund nagu pöördub ära. Suu ümber tõmb-levad ägedalt paar kitsast sügavat joont. Ema tahaks midagi ütelda lohutuseks, kuid ta on selleks jõuetu. Peaks ta ütleva: kannata ära! Peaks ta ütleva: sa saad varssi terveks! Või ainult: kallis tütar!

Viimane oleks kõige kergem. Aga seegi pääseks ta suust nagu meeletehtekisendus, sest ta tunneb juba, kui-das see ta rinnas tungleb ja kärjab. Võib ainult kan-natada ja uskuda, et rohkem kannatades teeb ta suurema hääteo oma lapsele.

„Ema!“

Ta ei saand kaugemale, sest äge kõhahoog lämmatas hääle. Nägu muutus sinakaks, ja huulile ilmusid mõned heledad verepisarad, mida ema ära pühkima kumardus. Tüki aja pärast suutis ta jälle rääkida, kuid nii tasa, et ema vaevu võis kuulda:

„Mine otsi Anna. Kutsu siia.“

„Sa ei tohi praegu kõnelda.“

„Pean teda veel nägema.“

Seda üteldes tuli avanevaise silmadesse mingi külün selgus. Ta oli oma viimse maalingu idee jälil. Selle pä-rast tundis ta otsustavat, vältimatut kindlust, nagu sar-naseil hetkil tavaliselt tuntakse.

Iga mõte Annale oli talle hirmus. Palju kordi on ta neid kartnud, need kõrvale lükkand, neist vabaneda taht-nud, kuid nüüd mitte enam. Hoolimatuna enese vastu, muretumana ja ükskõiksena tahtis ta vastu võtta veel

nii tugeva seesmise valu, kui ta tunda ja taluda suutis. Ta uskus, et see teda aidata võib, sest kindel oli, et midagi muud tal maalida enam polnud võimalik kui enese viimast valu.

Ema läheb vasturääkimata.

Kui ema sammud trepil kaduma hakavad, katsub ta jälle tõusta, kuid mitte selleks, et välja minna, vaid koguma voodi juure oma maalimistarbeid. See õnnestub. Siis heidab ta uuesti lamama, jäädes niiviisi kauaks ajaks, poolteadvusetult.

Veel aasta eest, kui haiguse areng juba küllalt äh-vardav oli, on ta otsustand veel viiekümne aastaselt olla värsked ja noor. Midagi ei pidand temast jääma nägemata ning läbitundmata. Mingi inimlik ei pidand mööda libi-sema läbielamata. Ta on tunnud koguni olevat selle õn-neks ja eesõiguseks tervele maailmale, et ta kõike, luge-matumat varemni kogetut veel kord kogeb.

Kümne aastasena ta valmistas esimese joonistuse. On ununenud meelest, kuidas see kavatsus tekkis ning mil viisil see teostus, kuid selgesti seisab meeles iseäraline hetk, mil ta selle nägi valminuna. Rõõm selle üle on ta sundind järgmiseks kümneks aastaks pütüdma ja töötama. Kunstikoolis kiideti ta andekust. Parem kui ta neid kiitusi poleks kuulnud. Siis oleks üks kibedus vähem ja maailm poleks tema meelest nii ülekohtune kui praegu. Sest andetuma kadumine pole valus, vaid pigemini tundub, et loodus ise parandab sellega oma üleaarust sammu. Kui andekale avitajat ei leidu, siis on see süü, millele pole mingit andestust.

Keegi ei avitand teda siis, kui liiga suur tööpingutus, kehv toit, puudulik riietus ning vilets korter töid tiisikuse. Praegu ei mõteldagi enam sellele noorele tüdrukule, kellele töötava tuleviku arvel üteldi meelitusi. Ta pole enesele ise ka läind kellegilt toetust paluma. Vahest, kui ta seda oleks teind, kui ta natukese või pi-sut rohkem ennast oleks alandand, siis poleks praegu nii. Selle üle on ta sageli mõtlend, kuid see siis alati vägivaldselt maha surund.

(Lõpp järgneb)

ÜKS ELUKÄIK

Ed. Sarepera Kalevi Maleva Tehnilise (kuulipildurite)
Rühma päälükuna Narva liinil 1919-nda a. talvel

VOIDUPÜHA puhul tuletagem meele neid, kes juhtide kõrval Eesti riigi loomisele ka tegelikult kaasa aitasid.

Näiliselt üldsusele tundmatu, kuid teenekas patrioot on Eduard Sarepera.

Kirju on E. Sarepera elulugu

Millest päle hakata? Kas tollest momendist, kui Treffneri kuulsast gümnaasiumist väljunud noor, tuline isamaalane võtab hoogu 1905 a. sündmustest? Ei, hüpakem kohe maailmasõja aegadesse, — ütleme aastasse 1916. Tollal töötab E. Sarepera

Koola neemel Jäämere kaldal

Oli nii, et Murmani raudtee polnud veel valmis ja lähemad raudtee-terminaalid olid Oulus (Soomes) ja Arhangelskis (Venes). Murmanist veeti relvad ja sõjamoone esialgse hädaraudteega Kandalakte ja säält hobustega 250 versta mööda talveteed Soome Oulu linna. Vooridel — 100—200 rege — oli kaasas sõjaväeline konvoi. Teine tee oli üle Valgemere jää, samojeedide, nende koerte ja põtrade abil.

Eestis „Omakaitset“ organiseerimas

Revolutsiooni ajal E. Sarepera ühes pärast. adm. Pitka-ga organiseerib Eestis *Omakaitset*, ohverdades selleks oma jõudu ja raha. Omakaitse-staabi sekretär annab aga nad ära. Reetmise tagajärjeks on, et Anveldti käsul suletakse *Omakaitse* ja — tegelasi-juhte ootab vangistus, surm. Pitka suudab põgeneda — Sarepera vangistatakse, kuid vabastatakse ometi varsti: See sündis sügisel, nii enne jõulu 1917. Jaanuaris järgneval aastal hoiatatakse Sareperat: Sõdurite ja Tööliste Nõukogu olevat ta mõistnud surma! Teade erutas. Kuid, kus häda kõige suurem, säält abi kõige lähem. Tookordne tubli Tallinna miilitsa-ülem H. muretseb Sareperale tarvilised paberid Linkivisti nimele ja nendega sõidab S. „hundipessa“ — Petrogradi.

See oli tol ajal kindlam koht vähemusrahvuste isamaalastele, nagu ta seda oli olnud omal ajal ka revolutsioonäridele...

Petrogradis — hundipesas

Petrogradis Linkivisti nime all elades oli Sareperal rida üsna hädasohtlikke ja närvepingutavaid läbielamusi. Olles juba Tallinnas surmamõistetud, poleks talle tabamise korral Petrogradis ammugi mitte armu antud. Tihti pääses ta siin vaid õnneliku juhuse läbi.

Enamlased Tallinnas võõrast vara kasutamas

Kodumaalt põgenenuna ja surmamõistetuna elas Sarepera Petrogradis. Tal olid aga Eestis — kui meie ühel jõukamatst ärimaestest — majad, ärid, auto, hobused jne. Kõike seda kasutasid enamlased-kommunistid täiel määral. See oli hääänide tants laiba kallal. Arveid ei peetud — müüdi ladud ja ärid tühjaks ja — „asi vask“. Tegelikult polnud seda „vaskegi“ järel, kui S. 1918. a. Venemaalt tagasi pöördus.

„Oot, oot,“ ütles hr. Sarepera, kui tahame edasi kirjutada. Jatkab:

„Ka Gorohovajal käisin“

Ja ta jutustab:

„Hotelli läbiotsimisel tabasid mind kord punaväelased. Järgnes Gorohovaja 2, tuba 56. Ees elanikke 30 ümber. Enamuses tsariaegsed ohvitserid, ametnikud, vaimulikud ja ärimed. Kamber oli nii täis, et lamada oli võimatu. Kaks päeva ja kolm ööd vaevlesin säält. Vangla komandandiks oli keegi eestlane, kes tundis mind juba Tallinnast. Mind kuulasid üle kolm vene töölist — kirjaoskamatud. Arusaades, et olin haritlane, palusid nad mind kirjutada oma ülekuulamise protokollile. Nad kuulasid mind üle — mina protokolleerisin enda ülekuulamist! Vahest saab elus nalja kah! Tänu Gorohovaja tolleaegele komandandile pääsesin säält eluga.“

Saksa okupatsiooni ajal tagasi Eestisse

Sakslaste tulekut Eestisse ja vene punaste lahkumist siit kasutades tuli Sarepera tagasi Eestisse. Taganevad vene väeosad täitsid teed ja ummistasid liikumise. Sareperal õnnestus aga siiski pääseda Jamburini. Säält ostab ta põgenevalt kasakalt hobuse 50 rubla eest, peab aga teisele kasakale maksma 150 rubla sadula eest. On veebruaril pakased ja Naroova jäätanud. Rida pinevaid seiklusi — ja juba ongi ta oma hobusega Eesti pinnal. Ei peatu Narvas, kus eesti enamlased võimul. Hobune kannab ta Rakverre. Säält edasi jätkub teekond kütüdimehega Tallinna.

Eesti Vabariigi esimene siselaen

Vaenlane läänest lähenes. Kõik ettevalmistused tehtud ja Eesti Vabariik väljakuulutatud. Oli vaja saata saatkond „suure maailma“ teatama, et väike Eesti on nüüdsest päle iseseisev demokraatlik riik. Puudus aga saatkonna saatmiseks tarviline summa raha. Selle muretsemiseks tulid kokku kadunud pangadirektor Artur Uibopuu korterisse Raua tän. salkkond tuntuid seltskonnategelasi, 18 isiku ümber, tarvilise raha hankimiseks. Tarvis oli umbes 100.000 rbl., mida otsustati ühiselt kokkupanna. Järgmisel päeval aga selgus, et osa eelmise õhtu patriootidest kas olid kaotanud usu Eesti iseseisvusse või ei

saanud oma raha kätte. Pitka, Sarepera ja veel mõned ohverdasid siiski teatud summa ja välissaatkond, kuhu kuulusid kadunud Poska, Martna ja Tõnisson, Pusta, Virgo j. t., võis asuda tööle. See oli iseseisva Eesti esimene siselaen.

„Tallinna Teataja“

Käesoleva sajandi alul K. Pätsi poolt asutatud *Teataja* sattus saksa okupatsiooni ajal Sarepera kätte. Ta oli juba ennem olnud lehe suuremaks finantseerijaks. Leht oma sihi poolest oli algusest peale rahvuslik. Saksa okupatsioonivõimud loomulikult ei näinud seda hää meelega. Siiski lasti lehel ilmuda, kuid tingimusega, et Sarepera jääb lehe väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks. Sakslased lootsid nimelt kasutada lehte oma propagan-daks ja maa pärisrahva arvamise vaos hoidmiseks. Selleks avaldati tugevat survet.

Nähes, et eestikeelset ja -meelset lehte on võimatu sakslaste surve all toimetada ja väljaanda, pani Sarepera lehe seisma. See oli avalik streik kõikvõimsa Seckendorfi ja üldse okupatsioonivõimude vastu. Sarepera arretereeriti Seckendorfi staabitulema von Köppeni käsul ja viidi Toompeale. Säl pandi ta seisma kahe relvastatud saksa sõduri vahele. Sõdurid vahetati, temal ei lubatud terve 24 tunni jooksul istudagi. Selle aja jooksul ähvardas von Köppen teda mitu korda püssi ette säädmisega, laskis ta aga viimaks lahti nähes, et Sareperat ega ta lehte sel viisil saksa-sõbralikuks muuta ei suuda. *Tallinna Teataja* jäi suletuks seni kui okupatsioonivõimud maalt lahkusid.

Pärast okupatsiooni hakkas *T. T.* uuesti ilmuma, nüüd juba rahvaerakonna häälekandjana Põhja-Eestis. Peremehe osa etendas Jaan Tõnisson ja ta paremaks käeks oli Ado Birk. Pärast likvideerust *Tallinna Teataja*.

Osavõtt Vabadussõjast

Vabadussõjast võttis Sarepera osa Kalevi malevas. Esiti vabatahtlikuna-sõdurina ja pärast sama Maleva Tehnilise või kuulipildurite roodu pääliku A. Öunapuu haavataamist ja surma — roodu päälikuna. Valitsuse poolt anti roodule relvad, laskemoon ja õige vähe muud varustust. Osa varustust — nagu jalanõud, kasukad, hobused jne. hankis Sarepera oma kulul. Ja 2. jaanuaril 1919. a., kui vaenlane oli juba Tallinna väravate ees, lahkus ta Tallinnast koos malevlastega, 102 meest, eesliinile lahingutesse. Hiljem, kui vaenlane oli juba Naroova taha paisatud, siirdub Sarepera Tallinnasse organiseerima päälinna sisekaitset. Tema käsutusse antakse 60 ratsanikku, 300 jalaväelast ning peale teiste relvade ka kaks kuulipildujat. Et mitte asjata ärevust tekitada, nimetatakse see erakorraliste ülesannetega väeosa süütult Kaitseliidu „Spordisalgaks“. „Salga“ ülesandeks oli aga hoolitseda, et Tallinnas valitseks rahu ja kindel kord. Staab asus praeguse *Töölisteri* ruumides V. Tartu maanteel. „Salk“ likvideeriti alles 1920. aastal, — siis, kui selle järele enam tarvidust ei olnud.

Jälle äritegevuses

Vabanenud kaitseväge teenistusest, siirdub Sarepera tagasi ärialale. Ta äri on aga vahapääl igasuguste vint-sutuste ja enese ärist eemalviibimise tõttu niivõrd kannatanud, et võtab aastaid pingutusi, enne kui sellele uuesti saab jalad alla. Iseseisvuse esimesil aastail on siiski selleks võimalusi. Saanud Tallinnas V. Karja tänaval asuvale nõõri- ja riideäri enam-vähem jalad alla, alustab

Kol.-ltn. PEETER AS-MUS, Eesti suurima — Tartumaa maleva päälik, mis äsja pühitses oma 10. aastapäeva.

ta samas tänavas asetseva vana maja ümberehitamist. Kuna maja üle 400 aasta vana, tuleb ehitada uus maja, mis nõuab rohkem miljoneid kui esialgu ettenähtud. Paratamata pidi tegema võlga. Maja sai lõpuks valmis, kuid selle ehitamine läks maksma üle 8,5 miljoni. Kuid nüüd saabunud „kraanide“ kinnikeeramise aeg ruineeris Sarepera. Tuli likvideerida võlgade katteks kaks maja Toompeal, müüa ära ärid *Esto-Muusika* ja *Klaverivabrik Astron*, mille asutaja ta olnud, ja ka maja V. Karja tänavas. Võlad said küll kaetud, kuid Sareperal enesel tuli jääda puupaljaks.

Lõuna-Ameerika

Mis nüüd peale hakata? Sarepera otsustas 1925. a. jätta oma järeljäänud nõõri- ja riideäri abikaasa juhtida ja ise sõita Argentiinasse uut õnne otsima.

Sõitiski Buenos-Airesi. Virelenud sääl aastapäevad — nagu seda peavad kõik sinna sisserändajad tegema — ning ära õppinud hispaania keele, siirdus Sarepera Cordillieride mägede jalal asuvasse Mendoza linna, kus sai koha ärijuhina suures „Pablo Cohni“ kirjastusäris. Töötanud sel kohal 2 aastat, sai ta parema koha suure saksa kultuur-ühingu „Deutsche Gesellschaft für Kultur und Unterricht“ majandusjuhiks. Ta oli ka selle ühingu poolt väljaantava kuukirja *Die Brücke* tegevtoimetajaks. Nii möödus aastaid ja teenistus oli rahuldav. Siis tekkis ülemaailmne majanduskriis, mis ulatus Mendozanigi. Ühingu tegevus kahanes, *Die Brücke* väljaandmine jäi seisma. Ja 1932. a. sõidab Sarepera tagasi Eestisse — kauem ei suutnud ta kojuigatsusele ka enam vastu panna.

Uuesti Eestis

„Pole siingi midagi suuremat teha,“ arvab Sarepera nüüd, kui on jälle Eestis paar aastat katsumud tegutseda. „Vist peab jällegi merede taha minema — muidugi siis, kui kriis kord mööda,“ — jätkab ta oma avaldust.

Olgu veel tähendatud, et hr. Sarepera on tuntud agara tegelasena ja heldena toetajana mitmetel aladel. Iseseisvuse esimesil aastail asutas ta ülemaalse kaupmeeste liidu, millest hiljem arenes praegune Tööstus-Kaubanduskoda. Oli kuni kodumaalt lahkumiseni hulga aastaid selle liidu esimeheks. Ta oli ka palju aastaid uue *Vanemuise* ja ligi 10 aastat Teatri Seltsi *Estonia* juhatuse liige. Üldtuntud on Sarepera annetatud 100 aastat vana suur hõbekarikas, mis peäle 6 aastat kestnud heitlusi jalgpallis on nüüd jäädavalt V/s. *Spordi* käes. Karika väärtust hinnatakse 1000 kroonile. Veel võiks mainida, et kui konservatooriumi maja hakati ehitama, siis annetas Sarepera selleks 75.000 marka. Väiksemaid annetusi on ta teinud terve rea.

A.

ALEKSANDER MARKSON

Tallinna linna elektriijaama direktor. Sünd. 1884. a. Kablis, Pärnumaal, laevareederi pojana. Lõpetanud Nancy ülikooli elektrotehnika alal a. 1909. Töötanud insenerina (1906—1917) Mitteldeutsche Elektrizitätswerke's Saalfeldis (a. d. Saale), Prantsusmaal (Société Anonyme Westinghouse Le Havre), Riias (A. E. G.), Münchenis (Isaria Zählerwerke, A.-G.), Tallinnas (A/s. Volta) ja Peterburis (Aktienbolaget de Laval's Ängturbin). Alates 3. juulist 1917 Tallinna linna elektri jaama direktor.

JUHAN VALDMANN (Valtman) †
Sünd. 25. sept. 1870. a. Peningil „Perge“ talus. Asus üsna noorelt linna õppima pagariametit. Omanud saksa keele, täiendas hiljem oma teadmisi iseõppimise teel ja mitmesugustel kursustel. Vahepeäl õppis Leedumaal viinapõletaja ametit ja töötas hiljem viinapõletajana Venemaal. Lahkudes Venemaalt asus tööle Tallinnasse pagarina. Pidas pagariäri Rakveres ja Tallinnas. Viimasel ajal töötas Tarvitajate Ühisus „Oma“ leivatööstuses.

Tundis huvi töökaitse ja sotsiaal-uuenduste vastu, eriti intensiivselt a. 1905—06.

Tema teisest abielust Pauline Kukega sündis kolm poega ja kaks tütar, kelledest üks tütar surnud, Kunstnik-karikaturist HaVe —Helmuth Valtman—on J.V. poeg.

Haigestudes kopsupõletikku, suri V. lühikese raske haiguse järele 27. mail s. a. Käesoleva aasta mai-kuus oleks ta pühitsenud 50. aastast juubelit oma kutsetöö alal.

Tallinna Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu V jaosk. i l. em Aleksander Puu, pühitses 40 a. tuletõrje tegevuse juubelit. Ühtlasi möödus 25 a. mil A. P. valiti V jaoskonnas juhtivale kohale. Teeneterikka tegevuse eest on A. P-le annetatud Eesti Üleriikl. Tuletõrje Liidu I ja II järgu kuldristid, Eesti Punase Risti II järgu, Läti, Leedu ja Vene aumärgid. Pääle tuletõrje tegevuse võtab A. P. energiliselt osa veel paljude seltskondlike organisatsioonide tööst.

Toimetusele saadetud kirjandus

Jules Renard: PUNAPÄÄ. Tõlkinud Joh. Semper. Maa-ilmakirjandus nr. 1. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu, 1935. 208 lk. Hind 2 krooni.

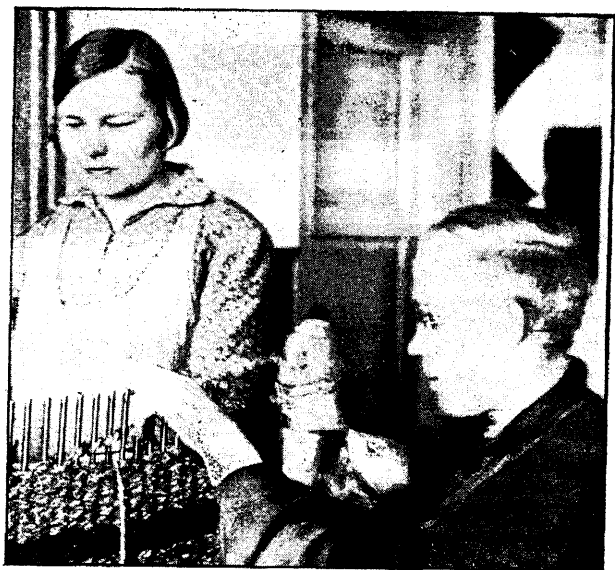
Punapää kuulub prantsuse parimate romaanide valik-sarja. Teos on elav näide perekonna-elust, mis areneb virilalt ja viltu, sest et ei anta endale aru ega teata, mis on õige vahetõrje laste ja vanemate vahel. See pole negatiivne elukujutus, vaid näituse kujutus, mis elus on kahjuks väga sagedane kas mii või teisel kujul. Teose kangeline poisike, keda hüütakse Punapääks, kannatab oma vanemate vale kohtlemise all kõige rohkem, ta on arenemas pahaks iseloomuks, kuid tema pole olemus, kes haliseks ja viriseks, tema on väike mees, kes suure võitluse vapralt vastu võtab. Ja kuigi lugeja ehk tahab, et võitlus areneks vahest teisiti, ometi on see haruldane vaade elu olemusele ja ühtlasi inimese hinge. See teos on paljutütlejale tükki Prantsusmaad, kuid ka paljutütlejale tükki elu.

Eesti Kirjanduse Selts jätkab oma senist maailmakirjanduse tõlgete avaldamist uue seeriana „Maailmakirjandus“. Esimesele teosele järgnevad Poe' Gordon Pym,

Galsworthy Forsyte Saga I osa, Tolstoi Ülestõusmine, Cervantese Novellid j. t.

D. Byström: JAMES COOK. Tõlkinud ja täiendanud A. Hanko. Suurmeeste elulood nr. 25. 152 lk. Hind 1 kr. 50 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Suurmeeste elulugude seeria tõi paar aastat tagasi polaarmaade vallutaja Amundseni eluloo. Sama hoogsalt ja pildirikkalt viib autor sedapuhku lugeja ekvaatori kõrvetavasse päikesesse, pööristuultesse, saarelt saarele, kus mõnes kohas inimesed võtavad tulijaid vastu mürgitatud nooltega, mõnes kohas jälle uudishimuliku rõõmhõiskega. Oma pika elu jooksul purjetas Cook 34 aastat maailmameredel, avastades uusi maid, tungides lõunasse ja põhja igavese jääni, kaardistades, kirjeldades, võideldes metslastega ja oma madruste taipamatusega. Cook on kangeline kujult, iseloomult ja tegudeilt. Ta on sündinud merisõitja, kes sai üle ohtlikemaist olukorrist, keda kaua hoidis saatuse käsi, kuid kelle lõpuks tapsid inimesed päikeseküllaseil õitsvail saaril. — Igatahes huvitav teos.

Pime matti tegemas

Tartu pimedate töökooli „pürstivabrik“

Pimedad naised tööl

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
k	l	m	n	o	p	q	r	s	t
u	v	x	y	z				ss	st
au	eu	ei	ch	sch			ü	ö	w
äu	ä	ie							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Pimedate A B D, tegelikult muidugi kõrgepinnaalse tähestikuga — kompamiseks

TALLINNA LINNAPANK

TALLINNAS, SUUR KARJA T. 7
TELEGR. AADR.: „LINNAPANK“

Direktor J. L. Jüris **443-40**
 „ P. Kurvits **427-19**
 „ T. Loik **448-39**
 Operatsioonisaal ja
 raamatupid. osakond **426-75**

**Toimetab kõiki pangaoperatsioone
 sise- ja välismaal**

**Võtab kaupu oma aitadesse hoiule
 ja annab nende vastu laenusid**

Palitu-,
 ülikonna-,
 mantli- ja
 kostüümiriideid

Saadaval ka voodrid,
 nõobid, siidid jne.

**oju Riieturite
 Ühiskaubamaja**

Tallinn, Suur Karja 19.
 Telef. 455-77

Magda Schneider,

kuulus filmistar, kui temalt küsiti: mille abil ta on saavutanud sarnase õrna ja meeldiva näonaha?

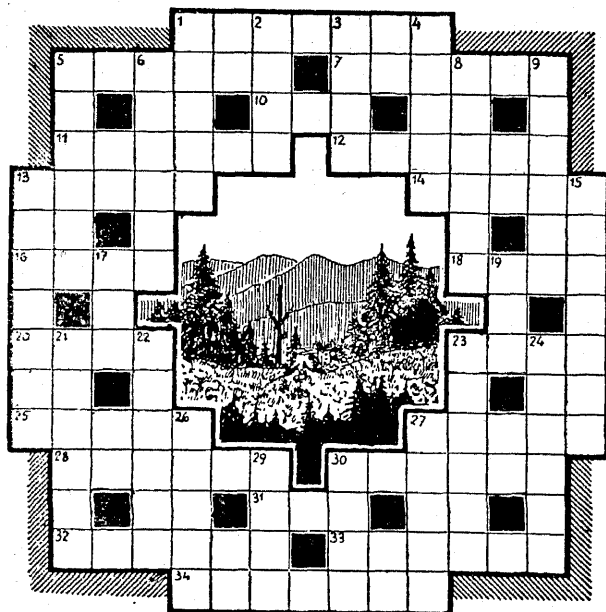
Vastas (vt. „Päevaleht“ nr. 13—1935):
 Nägu pesen ma vaheldumisi sooja ja külma veega. Seebi asemel tarvitan mandlikliisid. See täidab mul ka puudri aluse aset. Ööseks hõõrun jällegi mandlikliide putru näole.
 Tahate toimida **Magda Schneideri** eeskujul, siis tarvitage originaalkarpi-des müügil olevaid entsaid prantsuse mandlikliisid patenteeritud kaubamärgiga „LION“.

Kullasepaäri

O. VIKMANN

Tallinn, Raekoja, kpl. 1. Tel. 429-08

Ristsõna-mõistatus

Paremale: 1. Haiglane uudismoodustus. 3. Järv Eestis. 7. Üks jüngerid. 10. Kanton Sveitsis. 11. Saksa jazzikomponiste. 12. Tubakatehas Tallinnas. 13. A. Vedro ooper. 14. Korp! Tartus. 16. Keha osa. 18. Hukunud eesti lendur. 20. Teeb rinna rõõmsaks. 23. Vaiksel. 25. Põrgu peremees. 27. Lendur. 28. Raadio saatejaam Euroopas. 30. Tuglase teos. 31. Üks paavste. 32. Märkmik. 33. Kala. 34. Rahvusemõiste.

Alla: 1. Linn Jaapanis. 2. Jaam laiarajalisel. 3. Püha härg. 4. Vald Pärnumaal. 5. Tänav Tallinnas. 6. Jäljed maanteel. 8. Tulel. 9. Koht piiblist. 13. Olevat poissmehe elu ühe tuntud laulu järele. 15. Kallilt. 17. Anum. 19. Tegevusväli. 21. Igal suurriigil. 22. Vald L.-Eestis. 23. Nimi. 24. Lemmik. 26. End. „Kalevi“ jalgpallimeeskonna väravavaht. 27. Sobiv. 29. Ese sepi-kojast. 30. Maitseaine.